

Universul Literar

Anul XLIV Nr. 15

8 Aprilie 1928

5 lei

PREMIUL CORNOVIN

sufletul românesc

PREMIUL CORNOVIN

Nu știm ordinea în care diferitele țări primesc premiul Nobel. L-au obținut țările nordice, Anglia, Germania, Franța, Italia, Spania, Statele Unite și India. L-a luat și Polonia.

In anii din urmă am fost înaintași la gradul de candidați. S'a vorbit despre profesorul Paulescu și recent a fost propus dr. Levaditi. Cu puțină răbdare, cine știe, ne-o veni rândul, dacă nu or lua-o de-acapo marile națiuni.

Ca o consolidare parcă s'a acordat totuși d-rului C. Levaditi unul dintre premiile de seamă internaționale: premiul Cornovin.

Ne expune în coloanele alăturate, cu competența, d-rul Banu valoarea științifică a descoperirilor acestui savant român, descoperiri medicale cunoscute de altfel și de profani în lumea întreagă.

Ne gândim numai ce strălucire ar fi adăugat el universității din Cluj, acelei universități cu care unguri se mândreau pe vremuri atât, cu să o declare astăzi „decăzută din cauză că a ajuns pe mâna românilor”.

Alături de marele savant Racovișu și de alți profesori de renume, d-rul Levaditi ar fi fost un adevărat răspuns calomniilor maghiare.

Laboratorul lui de cercetări — sprijinit așa cum ar merita de stat — ar fi fost un adevărat centru științific mondial.

CAMIL PETRESCU

DOCTORUL C. LEVADITI

Dr. G. BANU

Suntem o țară de una, cel mult două generații de cultură.

România, în năzuința de a se dezvolta cât mai grabnic, a întemeiat școli și a dat pregătiri tineretului în special, cu scopul de a defrișa terenurile primitive, culturale, igienice...

Acum 30—40 ani nu aveam școli excepționale care să poată creia elemente dedicate științei și cercetărilor și nu era mare numărul celor care să-și poată permite incursiuni în aristocratica știință pură.

Mulți tineri medici încercau pe atunci dorința calorificării unei inteligențe naturale, capabilă de creațiune și de muncă, care n'ar fi cunoscut margini. Visul se risipea însă în neputința materială de a păși frontiera. Intr'o țară cu munca intelectuală nereglementată, tineretul medical — în cea mai mare parte fără sprijin material — nu putea înfrunta lupta de cucerire științifică.

A fost însă un îndrăzneț, tânărul medic din 1897, C. Levaditi.

Const. Levaditi, este elevul Facultății din București. În scurt, după anii în repertori ai Facultății a trecut la institutul de cercetări anatomo-patologice și bacteriologice, condus de cel mai creator dintre medicii cu care ne-am ilustrat până acum doi ani, Institutul profesorului Babeș. Aici și-a apropiat tehnica cercetărilor, aici a prins intuiția ideilor științifice dela cugetătorul prof. Babeș, aici a luat exemplul muncii în adâncime dela înfrigurata pasiune care stăpânea pe Babeș și pe apropiatul acestuia prof. Marinescu.

Un fior de avânt l-a dus în 1897, în țările cu largi orizonturi științifice. În Franța și Germania, cercetează cele mai mari școli, lucrează instruindu-se și deschide ușa creațiunii.

Din laboratorul lui Charrin dela colège de France, trece apoi în școlile germane. Lucrează la marele Ehrlich, biologul cunoscut și descoperitorul salvarsanului și apoi la Behring.

După acest prolog de studii și experiență, Levaditi urmează să-și dezvolte personalitatea autonom și puternic, în cea mai înaltă școală a lumii, Institutul Pasteur, unde intră în 1890.

Viu, în permanent neastâmpăr, turburat de problemele mari ale biologiei, sprijinit pe o tehnică perfectă și dotat cu o îndemânare diavolească, printr'o inteligență remarcabilă, cucerește autoritatea științifică în Institut și în știința universală.

Incepând cu studii în sifilis, a stabilit metoda generală întrebuințată azi, de colorare a spirohetei, agentul sifilisului, a executat transmisiuni experimentale, localizări, a studiat sero-reacțiunea. Aceste studii le continuă și azi în legătură cu tratamentul acestui flagel. A lucrat apoi cu Landsteiner din Viena și singur în problema poliomielitei; în acest scop a făcut studii și în Suedia. După

cercetări importante în scarlatină a tratat în domeniul vast de adâncă preocupare a lumii medicale de azi, al virusurilor. Rând pe rând au preocupat Academia de știință, Academia de medicină și Societatea de biologie comună, rile savantului Levaditi, în poliomielite, encefalită letargică, herpes, zona.

Levaditi a fost condus de o concepție generală asupra virusurilor invizibile, a urmat un fir conducător în seria lucrărilor sale. El face apropiere între virusul poliomielitice, encefalitic, virusul herpesului, vaccinului și turbărei și stabilește o clasificație întemeiată pe afinitățile care aceste virusuri le au pentru diștii fermești ectodermici. Firul conducător al cercetărilor sale e reprezentat de concepția relațiilor între originea biogenică a țesuturilor și afinitățile tra virusurilor pentru aceste țesuturi, deia conducătoare și concepțiunea a acestui savant este subliniată de marele Roux, directorul Institutului Pasteur.

În legătură cu această mare problemă a virusurilor invizibile Levaditi publică după război două lucrări de importanță fundamentală: Ectodermoses-neurotrofice și Polimielite Encephalite, Herpès et le Zona.

Aceste două lucrări reprezintă o coroană de încoronare de 20 ani de nemuritoare muncă din Institutul Pasteur; ele reprezintă o înaltă concepțiune biologică și o operă de sinteză în problema virusurilor invizibile.

În ultimii ani (1922) descoperire, împreună cu Sazerac bismutul ca mijloc de tratament a sifilisului. Este un aport de cea mai mare importanță pentru știință și umanitate.

Levaditi ocupă azi un loc de frunte în Institutul Pasteur, este o glorie a țării și o mândrie a noastră.

Dece n'ar fi fost oare o glorie la un fruntaș de școală în București?

O vitregie a împrejurărilor l-a departe de țară. Numai consiliul directorial în 1920, l-a invitat în învățământul universitar din Cluj; a fost chemat numai pentru... un an.

În lupta vieții beneficiare, medicurile se organizează și es totdeauna în gătore... Invidia, rezultatul neputinței s'a întărit într'un cerc de dezesperanță, și a împiedicat intrarea în țară a acestei valori naționale încă de necontestată de universitate.

Levaditi, iubitor a cercetărilor de laborator, rămâne senin sub auspiciile Institutului Pasteur, într'o preocupare permanentă de producțiune și realizează mai valoroasă propagandă pentru științism.

Păstrează generozitatea omului de mare direcțiune, peste scăderile noastre de pe pământul unde s'a născut și va rămâne ca revendicat de noi marele creator, după cum este — să o știe și care nu îl cunosc — bunul român ca triot.

DOCTORUL LEVADITI și STRAINATATEA

Lucrările unui savant ca d-rul Levaditi sunt foarte comentate în lumea încreagă.

Sau scris despre ele nenumărate articole.

Dăm aci numai părerea unuia dintre cei mai savanți de azi, dr. Roux, directorul Institutului Pasteur :

„Chiar dela începutul cercetărilor dvs. prias asemănările ce există între virusul rabie și cel al poliomielitei și, această constatare v'a călăuzit cercetările dvs. Mai târziu encefalita epidemică s'a adăugat grupului ; apoi ideea că virusu-

rile invizibile au o afinitate particulară pentru țesuturile ectodermice v'a condus la studiul vaccinului și herpesului. Experiențele recente asupra herpesului și encefalitei produse de virusul herptic sunt de cel mai mare interes, deoarece ele d'schid aspecte neașteptate asupra originii unei grave maladii nervoase". (Ectodermoses-neurotropes).

După cum se mai știe că doctorul Levaditi a fost propus pentru premiul Nobel și că în cursul acestui an chiar, senatul universitar din Edinburg, sesizat de lucrările sale, i-a acordat marele premiu Cornovin.

adevarate

confuzie

Se știe că acest savant care ne face atât de cinsti în străinătate a fost și câtăva vreme la Cluj unde fusese invitat la o catedră, ca și celălalt mare savant Em Racovița. Se mai știe de asemenea că doctorul Levaditi e ceea ce se numește un om de lume în sensul occidental al cuvântului : elegant ca îmbrăcăminte, atent și politicos, frecventând concertele și teatrele. Este adică exact, o tipul de profesor german : cu ochelarii petrecuți după urechi, cu redingota demodată, cu manșetele ca niște burleane albe.

Este explicabilă deci scena care se întâmplă într-unul din laboratoarele universității din Cluj. Un profesor ungar care avea de vorbit cu dr. Levaditi dar care nu-l cunoștea personal, știa precis după indicațiile dela cancelarie că e în laborator.

Pătrunse deci în laborator și văzând doi domni unul cu mura de savant : unul cu mustața căzută pe gură, cu ochelari cu sârmă, și altul foarte corect îmbrăcat și fără nimic de „herr profesor“, i se adresă timp de cinci minute celui dintr-unul, cu cele mai stăruitoare și mai ungurești : „onorat profesor, supraonorat profesor, excelența voastră“.

— Care celălalt, răspundea foarte încet, căci nu era de cât un biet bătrân ajutor de preparator, care de atâta viață la universitate căpătase un aer de savant.

— Foarte greu s'a convins — dacă s'o fi

convins — profesorul ungar, că domnul celălalt era doctorul Levaditi.

Un savant atât de elegant..

examen

Când a fost vorba ca dr. Levaditi să fie numit, acum zece ani ca profesor la Cluj se ridicau în cercurile profesoriale locale vagi obiecții.

— Să ne mai lase în pace cu domni aceștia care vor să pătrundă la universitate fără... examen. Uite domnule, eu mi-am luat întâi docența, am dat vre-o treizeci de examene și acum de-abia am fost numit. Pe când domnii ăștia dela Paris.. Și cum au mai fost alții ca acest profesor cu examene, s'a revenit asupra numirii d-lui Levaditi.

Dar iată că se află de succesul lucrărilor acestui savant în străinătate. Se vorbește de premiul Nobel, i se acordă premiul „Cornovin“.

Tocmai i se spuneau acestea domnului cu examenele care se grăbi să-și dea părerea :

— Domnule, eu totdeauna am spus-o că trebuie să stea în străinătate... Cât ar

fi pierdut dacă ar fi rămas la Cluj.. Uite la mine..

Și surâdea crezându-se, probabil și nedreptățit.

NOTE BIOGRAFICE

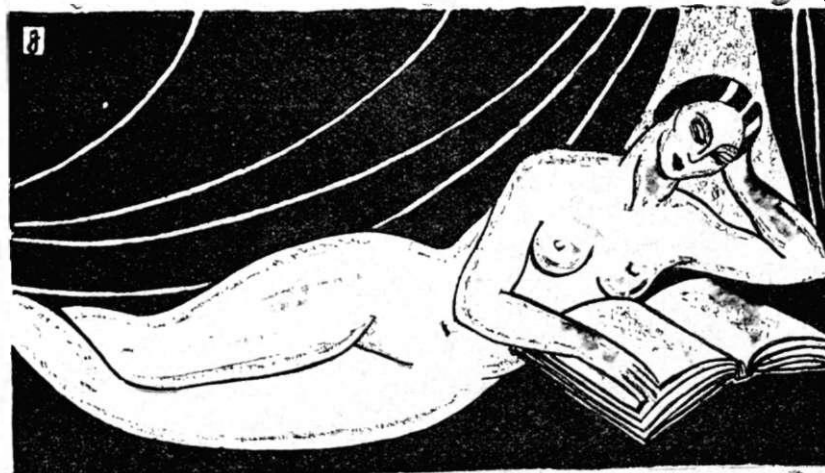
Doctorul Levaditi s'a născut la Galați, în 1874. Rămânând orfan de mic este crescut de o mătușă a sa, d-na Crupenschi. Studiile și le-a făcut în București, lucrând mai ales la Institutul prof. dr. Babeș. În 1897, pleacă la Paris, unde lucrează cu Charrin, la Collège de France. Trece apoi în Germania unde lucrează cu Ehrlich și Behring. În 1900 intră la Institutul Pasteur.

Înainte războiului european este invitat în Suedia pentru a face studii asupra poliomielitei. Este invitat de asemenea la Institutul Rockefeller, pentru a lucra în acest Institut alături cu Floxner, Nogouchi, etc. La izbucnirea războiului este mobilizat pe frontul francez, conducând spitalul din Orléans, iar mai târziu pe frontul belgian, unde lucrează împreună cu prof. Le Page din Bruxelles. După război este chemat în calitate de delegat al Institutului Pasteur, spre a ține conferințe la Londra, Bruxelles, Haga, Praga, Madrid și Stockholm.

În 1920, dr. Levaditi a fost invitat de consiliul dirigent să accepte catedra de bacteriologie și medicină experimentală dela Facultatea de medicină din Cluj, unde ține o serie de prelegeri. După un an se revine însă asupra acestei propuneri.

Pentru cercetările sale științifice se decernă D-rului Levaditi o serie de premii franceze (Academia de Științe) și străine.

De curând Senatul Universitar din Edinburg a acordat d-rului Levaditi, premiul „CORNOVIN“ ca răsplată pentru lucrările sale asupra acțiunii curative a bismutului, premiu care se decerne la intervale mari și numai lucrărilor excepțional de valoroase.

P O E Z I E

DRAGOȘ PROTOPODESCU

POEZIE PENTRU ȘCOLARI

Ți-aduci aminte, noi scriam în clasă...
Era o încordare de penițe!
De pe ferestre soarele de după masă
Venea ca fluturi mici de aur în alțițe.

Pe albele caiete în scufii
Albastre, roze sau portocalii,
Ce roi de musculițe năpădise
Cu-antenele muiate în cerneală?
Afară tot cuprinsul ostenise
În piatră, în căldură și sineală...

Ce scârțâit febril de grecii proști
Care la iarnă-aveau să fie iar flămânzi?
Până în curte ne părea că-s poști
Și ne sosca din bune după-prânzi
Un glas de oameni fericiți — și foști...

Foi albe se așternuse astfel cu dâre
De vagi insecte... Când un gând stingher
Albastre foi, a început să vâre
Prin albe foi, și singuri, cu eter
Încet, ne-am pomenit scriind pe cer...

ANDREI TUDOR

REALITATE

În ora, care se închide
și răvășește 'n noi sonor
tăcerea mea și amintirea —
și plăsmuește 'n timp un dor,

mai stărui și-mi croesc egală
făptura mea din orice ceas,
când peste faptele trecute
numai noi doi vom fi rămas.

JULES SUPERVIELLE

SCHIMBĂRI

În balta-acestei zile mici
Au băut păsări nocturne
Pân'au căzut moarte'mprejur
La ultimul suspin al lui

Iată flamanzii aurorii
Care-și fac cuibul în lumină
Din auritul vânt al aripilor
Din mătasea orizontului

EMIL GULIAN

IOAN C. GEORGESCU

APUS PE APE

Junghiat pe culmi — El — samănă în lacrimi —
apriungere de sânge — prin vadul gol de umblet
pregătind candelă de voie — întinsului
de ape ce-și datină'n vegherea vântului —
rubinul scăpat, cu multă'ndemănare —
pe umerii serii din îngemănare
de raze în soboare.

Și în sfârșitul lamelor înfipte —
își tremură zdrobit pe căi sucite
în așezare-tot sângele'nchegat,
curat—

ce lăncezește încă, pe plecapele muiate —
când nu va trece vreme să fie'n veci plecate,
...uitând pe-un cer de apă — sărutu'nsângerat.

V. FL. LAZARESCU

CUPRINS LAIC

Gând istovit pe drumul fără sfârșituri
Glas rătăcit în ecouri vătuite de mituri
Așteptare târzie la popasul cu tăceri topite
Pe bănci, pe urme de pași în nisip, șters, rătăcite.

Purtată ermetic tot te mai văd, te mai știu
Relievă spuzită cu rugină de vis
Pe sufletu-mi cald, în taine închis
Cântă-amintirea sânge-albastru și viu...

CONST. ARGESANU

CÂNTEC DE NOAPTE

„Mains en songe, ma
mon âme”...

ALBERT SAM

Măini, aripe de vise, flori albe sidefate
Petale ce în umbră se 'nchid și se deschid
Ți's mâinile — pe care în noaptea asta tristă
Sărutul nou îngheață pe albul lor morbid.

Mab...
Ți's mâinile ca două sculptate cupe albe
Din care-ași vrea o clipă să sorb înfrigurat
Otrava mireasmă ce'mbată și ucide —
Și să-mi îngrop în suflet trecutul meu uitat.

O, mâinile pe care le-am sărutat ascară,
O mâinile pe care o clipă le-am privit,
Când te vei duce

în gându-mi vor înflori
Ca două flori mici, albe, — pe sufletu-mi cer

PRUNCUL SERDARULUI PANAIT

Lucreția Petrescu

Doouă recente succese pe scena Naționalului, anunțaseră în D-na Lucreția Petrescu un autor dramatic cu puternică acțiune asupra publicului.

Autoarea „Anuței”, care de altfel pregătește o nouă comedie „Se caută o jupâneasă”, face acum incursiuni în domeniul nuvelei. „Universul Literar” oferă cititorilor săi nuvela „Fiul serdarului Panait”, în care se desvăluie același descriptivism dramatic și o atmosferă asemănătoare celei din „Păcat”.

Răzimată de perinele divanului, — pe picioarele strănse cruciș sub dânsa, — bătrâna serdăroaie cucoana Zinca făcea mișcări de cafeaua, care aburește a căldură, ascultând ce-i povestește, ce povestii îi povestește de nora sa și de fiu său — țigancă Marghiola ingenun-mată jos la marginea divanului :

— „Ochii să-mi sară stăpână! Să nu mi se miște de aci, dacă spui minciuni! Să nu știu eu tot, când doar eu aduceam scrisorile. Nu, nu te mânia stăpână pe mine. Ce vină aveam eu, să facă imi porunca duduia, să mă duc? Cătăle o știi doar pe duduia noastră? Cătăle o știi de iute și de aprigă. Cum puteam eu — săraca de mine — să-i es din curtea? Le duceam; ce era să fac?”

— „De mult?”

— „Firește că de mult. Iacă au trecut doi ani. Se întâlneau de câte ori era boerul la moșii or la divan.

— „Cum să nu-i văd stăpână, că numai eu doar îi deschideam ușile. Dar că de voie, zău fără de voie le făceam boer. Să nu crezi, că aveam vre-un bob. Să te fi milostivit și d-lor cu un bob, doi... Doamne ferește. De frică făceam, numai de frică. Dar acum am botărit. De m'o omorâ duduca, m'o mie face or-ce; nu mai rabd ru-mea asta pe capul boerului. Am zis: că duc și spun tot cucoanei mari. Boerul nu i-am suflat nici atitica. Mi-a fost frică, că în mânia dintâi mă o-morâ. Și ce vină am eu săraca? Eu merg binele D-lui, venii acum la mi-tivirea cucoanei mari”.

— „Nu mă credeți? Ei păi mă temeam de asta. Nu-i nimic. Iacă am adus și dovada. Iaca-ta-o! Mi-a dat'o du-ca ieri. E un răvășel către stolniculescu-bovnicul Dumneaei.

— „Să arăți că-mi scapă vorba asta. Trebuie să duc astăzi răvășul, dar eu am mișcări cu el aci, să facă stăpâna cum o vede mai bine. Că e mare ocară de casa serdarului Panait — biet feciorul D-voa-șii”.

— „Nu sardăroaia pe nas ochelarii cu creu a fălmăcit slova noră-sei în răsul către stolnicul Ivasecu. Și nu ai lisa nici o înidoială răvășul. A ci-voana Zinca tare, ca să înțeleagă și bine cele câte-va rânduri :

— „Psihi-mu, dacă te trimite odată la treabă în Moldklova, dute sufletele, boerul dragostea noastră e bine să-mi despărții o vreme. Drag mi-ar fi să am meru alături dar n'as vrea să boer de seamă că pruncul serdarului Panait aduce parca la chip cu feciorul Ivasecu”.

— „Nu n'as isprăvit răvășul și a sărit cu serdăroia. Nu crezuse întâi, dar nu mai poate avea vre-o înidoială? Că în palme, poruncește :

— „Săta! Ciubotelele de brumel!”

— „Maloteaua de aclaz vișinie. Și

spuneți lui Axinte să inhame murgii de butca cea nouă. Repede, repede!”.

Noroc, că dela casa D-nei până la curțile feciorului D-sale — serdarul Panait — e o bucată bună; și a avut vreme serdăroaia să se gândească, să se potolească. Căci de ar fi intrat la fiu-său, furtună așa cum pornise!...

Legănata pe pernele butcei s'a tot gândit serdăroaia cum să înceapă cum să-i spună cu binișorul, să nu-i vină vre-o dambă, să nu se îmbolnăvească bietul copil. Serdarul Panait — bietul copil — a implinit 50 de ani, astă vară; dar tot puțintel la trup și puțintel la minte a rămas, așa că fără păcat fi poate zice serdăroaia, maică sa — bietul copil. Și să-l înșele pe el mititelul! Chirie oleison! Ce femeie nerușinata și ncră! Pe vremea cucoanei Zinca era parca altfel de lume. Nu că nu erau și pe atunci întâmplări de asta, dar cel puțin nu mai scriau cucoanele și răvășe, ca să afle și slugile.

Și noră-sa, care făcea pe mândra! Ei să vedem, ce o mai zice, când o citi scrisoarea Dumneaei de dragoste. Cum o să se apere? O fi dânsa cu mult mai tânără o fi nevasta de a treia a serdarului Panait, dar tot nu se cădea.

Tinută de subțiori de două slugi, cari i-au eșit în cale și ascunzându-și pe cât putea — mânia, cucoana Zinca urcă scara casei fiului său serdarul Panait.

Aici e zarvă mare. Toată casa e zăpăcită. Serdarul cu ochii roșii vine în întâmpinarea mame-sei și scâncit îi povestește că micul Ioniță — pruncul pe care acum după cinci ani de căznicie cu a treia nevastă, s'a îndurat Dumnezeu să-l dăruiască; Ioniță — copilașul grăsulii și dolofan cu care se mândrea atâta Panait serdarul — e bolnav de azi dimineată rău de tot. Scâncește, tremură, varsă și nimeni nu i-a aflat restul boalei. De giaba ține atâtea babe în curte. Nu-s vrednice nici de mănca-rea ce le-o dă. A trimis acum și după Franț felcerul neamț, să vină la copil.

Putea oare cucoana Zinca în fața durerii feciorului ei, să-i mai toarne pe inimă și veninul trădării? Nu putea. Și a mers tăcută în odaia unde patru, cinci babe, — nu știu câte dădace și o tânără doică țigancă se învârtesc zăpăcite în jurul leagănului, unde — în mătășuri și horbote — se frământă și scâncește un copil de câte-va săptămâni.

Ce trăsături, ce leacuri, ce descân-tețe! Nimic n'a folosit și copilul se zvârcolește tipând tot mai dureros și mai fără de putere.

Serdarul Panait și-a pierdut cu totul capul. Noroc că a sosit grăbit și Franț felcerul. Meșter mai e și neamțul! Cum a descurecat repede de a firul toate! Știe acum și din ce e bolnav copilul și i-a dat și câte-va picături, cari parca l-au mai liniștit.

Cum să nu fie bolnav mititelul?

Auzi! Dacă doica lui — ce ție cu țiganul prost — se bocește într-una de două zile, fiindcă a auzit că copilul ei — un danciu păcătos — trage să moară pe o laviță a bordeiului. I s'a turburat laptele, copilul a supt țată inveninata — și iacă pricina.

De nu i-ar fi fost de copil — serdarului, ce harapnice i-ar mai arde țigancă ticăloasă, care bocește după danciul ei și îmbolnăvește coconășul.

Noroc de Franț. I-a dat acum și doicei o doctorie, a liniștit de tot copilul și a plecat apoi încărcat de blagoslovirile slugilor și de mulțumirile serdarului, care i-a vărsat un pumn de galbeni în palma lui nemțească.

Și nici acum, — când l'a văzut așa de voios de copil nu s'a îndurat bătrâna coana Zinca, să-i strice bucuria. Mai e vreme — lasă.

În odaia noră-sei, te îmbată dela ușă mirosul de ulei de trandafir. Săltată în sus — din spuma pernelor și a prostițelor albe — tânăra serdăreasă linca — cu o oglindă în mână — își privește chipul, în timp ce două țigănci tinere îi piaptână părul lung și negru în două coade grele. Nu și-a isprăvit lehuția și de aceea șade încă în pat între perne, îmbrăcată numai într-un camizon chilimbariu, care lasă să se vadă în față horbotele scumpe ale cămășei.

E tânără și frumoasă serdăreasa I-linca. Se poate mândri cu o așa nevastă serdarul Panait. Și parca și mai bine îi șade acum de când e mamă. Ce sânt pietros și alb svăcneste din albeața cămășei, ce ochi mari și sprincenați, ce gropițe în obrazul plin și trandafiriu.

Lângă pat, pe o măsuță încrustată în sidefuri stau pe tava aurită: chi-seaua cu șerbet, felile tăvălite în zahăr ale rahatului turcesc, smochina curmale și naramge. Și soacra și nora după ce au sorbit apa rece, șerbetul și cafeaua schimbă câte-va vorbe dulcele și priviri acree. Nu știe nimic serdăreasa tânără de boala copilului, căci nimeni n'a avut voie să turbure liniștea lehuzei. Și nici soacra firoste — n'a pomenit nimic. Așa că cucoana Zinca după un rămas bun, „chera mu” și-a lăsat singură nora — și cu răvășul tot ghemuit în buzunarul malotelei s'a întors acasă.

A chibzuit mult pe drum în salturile butcei. Chibzuește și acum acasă pe pernele divanului, între abuzii cafelei și a ciubucului din care trage voincește. Să-i spue lui Panait de scrisoare?..

Ei firește că trebuie să-i spue. Cum să îngăduie dânsa așa nelegiuire? Și când o ști serdarul Panait, ce are să facă oare?

Are să-și alunge nevasta fără îndoiială...

Ei mai stai cu alungatul, că doar nu

VIAȚA MINUNATA A LUI ANTON PAN

roman

de Sergiu Dan și Romulus Diaconu

4)

X

Jertfa Tomaidei pentru drumul către mărirea a lui Anton creștea.

Nu numai părăsirea casei și îndrăznețata pribegire printr-o lume străină, trebuiau să fie prețul scump al acestei jertfe.

O altă jale, o durere amară ca o is-pășire, aștepta pe mama bună ce era Toma-ida.

Abia ajunseră la Chișinău și abia așe-zată într-o casă luată cu puținii galbeni cu cari plecase și cei doi copii mai mari, Vlad și Andrei, fură luați în pedestrimă.

A fost o despărțire în care plânsul ma-mei nu durca mai puțin decât tăcerea micului Anton. Fără să simtă lămurit pentruce, el voia să ceară fraților săi iertare. Iar Tomaida se învinuia în fața copiilor ei mari, de nenorocirea lor și de câtă caldă iubire lipsise ea pe Vlad și Andrei, numai din pricina patimei ce a-rătase lui Anton.

Din prima zi, rămas singur cu Tomai-da, Anton simți că datorita de-a întreține această mamă greu lovită, a venit.

Fără să spună nimic, Anton se infățișă într-o dimineață meșterului cântăreț al bisericii celei mari din oraș. După încercarea glasului și după ce rostii pe dinafa-ră rugăciunile mai de seamă, meșterul îl tocmi în corul bisericii.

Știind destul din psaltichie și având o voce frumoasă de sopran, Anton era pre-

țuit și ajunsese curând să cânte bine în rusește nu numai la biserică ci și în câ-teva coruri.

Duminicile după amiază rămânea în casă lângă Tomaida, care nu mai înceta să plângă. Deși zecile de scrisori ale lui Anton porneau udate de lacrimile ma-mei către Brăila, unde era polcul rusesc din care făceau parte Vlad și Andrei, nici un semn nu se mai înferea deacolo.

Alături de casa lor locuia un fost pol-covnic rus, bătrân acum și singur, căruia îi plăcea să-și povestească tinerețea lui eroică, trecută la Curtea Ecaterinei II.

Iubea pe Anton, și în zilele când nu-l vedea, era ispitit să-l caute acasă. Au-zind dela Tomaida rostul silințelor cărturărești ale băiatului, colonelul încheia vorba mereu cu aceeași poveste pe care până în cele din urmă Anton o știa pe din afară :

— „Da, e bine să fii și cărturar“...

Adăoga însă îndată că nu e prea bine și nici de viață ușoară nu au parte cărturarii.

— „Aveam douăzeci de ani și eram sublocotenent proaspăt la Moscova. Hei, ce vremuri ! Intr-o zi pe când făceam de gardă, se infățișă un bătrân, cu o trăsură plină cu sipețe mari. Venea la împără-teasa. La început mi s'a părut că-i un negustor din Apus venit cu mătăsuri și giuvaeruri, că veneau mulți, să-și vândă scumpeturile Ecaterinei. Dar nu purta

nici barbă, nici caftan. Era îmbrăcat fește, li cerui numele spre a-l anunța.

— Denis Diderot...

N'auzii bine și comunicai comanda lui gârzii :

— A venit gaspadin Dideroff...

— A, Diderot ! Diderot ! Invitatu jestății-Sale Țarinei !

Inchipuiți-vă, venise să vândă, ce deji ? Cărți ! Toate sipețele erau numai cu cărți ! Venise să-și vândă nei biblioteca pentru a-și putea în-singura lui fată. Omul aplecat numai cărți, uitase de fata care îmbătrâna teptând să se mărite“.

XI

Anton nu mai semăna cu copilul din Slivimul bulgăresc, nici într'un

Imbrăcat într-o haină neagră, în subțire, coristol bisericii din Chișinău nu avea deloc înfățișarea unui popă, ci mai degrabă a unui băiat jît, de boer, sau de negustor. Din treizeci de capete ale corului, Anton s'area și era mai des chemat să cânte unele nunți boeresti.

Fetele corului, sărace, aveau destule, dulci și atrăgătoare, pentru nărul camarad de cântare. Anton, ceput înecat în timiditatea lui de băiat de țară, se descurca greu de la de priviri ce-i apucau capul, ca ghee aprinse.

Fetele corului erau mai încete jocul acesta, și-și treceau nopțile în curile băcților avuți de unde plăcea totdeauna dimineața cu spelci, mî papuci, cătărămi, panglici, barișuri boade cu ciucuri, ciorapi verzi de țară șov, agrafe, brăfări și cutii de țară. Poate că la timiditatea băiatului nu se adăoga și teama de-a nu fi silît și el daruri, pentrucă în mintea lui gostea fetelor din cor, părea anu cută să fie plătită.

La urmă însă, Nastasia care îi alături, i se lăsă în brațe, fără să pentru asta nici măcar o agrafă.

— Mergi cu mine la Dănuțeni, Vom fi singuri și ne vom iubi cum place și cât om vrea. E acolo multă care ne-așteaptă și nimeni nu ne de urmă. Măncăm pâine cu miere iubim. Mergi ?

La o asemenea invitație Anton tea răspunde, decât primind îndată

În aceeași seară plecară, fără să gând în urmă. Dragostea Nastasei dintre acele ce satură dela început anume bucate, și Anton ceru să se întoarcă. După trei zile, reveniră în șinău și Nastasia văzând răceala

e duduca Iinea luată așa după dru-muri. Și ea e fată de boer — nepoată de vornic — și are stare destulă. Când s'a măritat cu Panait nu a avut zestre mai nimic, dar la moartea fratelui ei răposat holtei, duduca Iinea a rămas stăpână pe pământurile de pe Ialomita și pe șirul de case de pe podul Calitei.

Ce i-o păsa așa mult duduței Iinea, dacă serdarul Panait s'a despărți de dansa ? E frumoasă e tânără. Căți n'or vrea-o ? Întâi stolnicul Ivașcu...

Mai greu și-o găsi Panait altă ne-vastă. De trei ori însurat — de nu-i puțin lucru. Și să rămâie tot singur... Dar copilul ?...

Acum când are și el bietul Panait atata bucurie tocmăi mama sa să vină să i-o spulberă ? Da, dar răvașul ?

Ei parcă trebuie să le mai crezi toata ale răvașelor. De ce adică nu ar fi cop-ilul lui Panait ? Că parcă îi și seamănă așa puțin, mai ales când scân-cește. Și apoi de n'ar fi copilul, cui are să lase serdarul atata groază de avere ? La neamurile, cu care cucoana Zinea nu s'a avut niciodată bine ? Ce cătrăniți

erau în toatele când s'a născut băiatul ! Firește, li se tăiasă nădejdea moșteni-rii. Și acum chiar coana Zinea să le tragă jarul pe turtă ? Ba numai asta n'o mai fi. La urma urmei copilul nu are nici o vină, tot fecior de boer e și atata bucurie are acum de dansul bietul Panait !

Hotărâtă, liniștită acum, cucoana Zinea scoate răvașul și-l apropie de cărbunele ciubucului. Dar abia arde un colt al hârtiei și se răsgândește. Îi împătorește frumușel și-l pune încuiat în sinețelul D-sale cu scumpeturi. Să-l lase acolo poate vre-odată cu nora sa li prinde bine. Domol apoi, poruncește arșutului, care s'a ivit la ușă de cum a pocnit D-nei odată palmele :

„Arghire e jos la bucătărie Marghioa-la-țiganca bațasoale a noră-mei-duduca Iinea. Așteaptă dela mine o vorbă. Ei spune-i tu lui Stoica vâtaful să o lege la scară și să-i dea vre-o douăzeci de bice, să se învețe minte altă dată ciora să mai umble cu intrigi și minciuni din casă în casă. Așa să-i spui.

Ai înțeles Arghire ?“.

Anton ce nu mai poftea nimic dela ea, se mângâia iarăș cu un sfrijit din boerimea ce umbla mereu prin Apus.

Era un oarecare Mihale, cocârjat și lung, ce purta frac cafeniu deschis, gătit cu nasturi aurii ce semănau a medalii. Pe sub frac, Mihale puneă o jiletcă cum e cenușă și se innoda sub nodul gâtului, uscat și scos în afară, cu o fundă verde la fel cu pantalonii strâmți.

Capul lui umbrat de păr, răsărea numai pe jumătate din gulerul ce-i trecea de urechi și pe care prietenii, la beție, îi scriau cu cărbune, măscări. Fiind slab și neputincios din naștere Mihale se sprijinea într'un baston lung adus de la Viena și cu care se și fudulea.

Nastasia avea dela el multe găтели și cărmăzuri ca: alifie albastră pentru ochi, șofran la cutie pentru obraz și praf roșu pentru unghii.

Dar nu-l iubea; fata, chiar după despărțirea ei de Andrei, căuta bătrânei prietene și în nopțile lungi ale iernei venea la ea, la clacă și la vorbă, lucru care nu plăcea mult mamei.

Anton acum arăta grăbi cărțurărești. Se împrieteniise cu un tânăr prelat catolic, ce se stabilise la Chișinău pentru studii de obiceiuri, și-l lămură în limba grecească asupra planurilor lui. Ceeace nici Tomaida nu aflase paristasul știa. Într-o zi îi arătă un „Doamne miluește” compus și cântat în ruseste de el, între soprani armoniei eclesiastice în acel an 1810.

— Am băgat de seamă că unele cântări în melodia papadica și stihirarica veneau foarte lungi și eram silit, pe când le cântam, să le scurtez și să le tain deodată la locuri nepotrivite, unde melodia trebuia să rămână atârnată și ciuntită fără gust. Și așa, fiind îndemnat și de alții, lungirile ce se făceau peste măsură le-am scurțat în scrierile mele, fără să se bage de seamă.

— Și de ce ai făcut dumneata toate astea? întrebă prelatul neînțelegând...

— Am păzit drumul și duhul vechilor sfîrși și mai ales al patriei tatălui meu, pentru că muzica bisericască trebuie să și dobândească un caracter național, deosebit de ifosul de Tarigrad și de cel așchitic...

Prelatul se ridica domol și plecă. Tomaida bătea la ușa iatacului său și spunea stins:

— Ești bucuros să mă vezi, Antonie?

— Intră, mamă.

Nu i se simțeau pașii. Mai mult alunecă din rochia neagră și lungă până la călcăie.

— Mai scrie, Antonie, la Brăila să aflăm de Vlad și de Andrei. Soldații din alte polcuri s'au întors...

— Scriu, mamă.

Și Antonie scria o nouă scrisoare, ca și celelalte, pentru a păstra întărită speranța mamei în reîntoarcerea fiilor plecați, deși el de multă vreme aflase că toate polcurile trimise în jurul Brăilei să lupie cu nazirul Ahmet Ibrail, pieriseră.

XII

Aventura neînsemnată cu Nastasia, nici nu mai avea loc în amintirea lui Anton. Altă făptură intrase în viața

tânărului cântăreț și cărțurar lăsându-i în suflet parfumuri diferite. La o nuntă, figura-i de seminarist subțire cuceră câte-va inimi îmbrăcate în mătase și într-o singură noapte, trebui să aleagă din patru chei de poartă, una. Nehotărit, Anton îndrăzni să dorească îmbrățișarea unei rușoaice, ascunsă în blănuri, Nadia D., soția comandantului militar al Chișinăului.

La cinci dimineața când se retrăgea spre poartă, încă amețit de tăvălelile patului Nadiei, un adjutant tânăr voi să-și încerce sabia în pieptul lui pentru că avea drepturi mai vechi de stăpânire pe inima Nadiei.

Anton, care disprețuia adânc îndeletnicirile soldaților cu privire la mânăuirea săbiilor, scăpă prin fugă.

Ajuns acasă, nu întârzie să mulțumească Domnului pentru ajutorul dat în fuga mântuitoare și scrise pe marginea unei psaltichii:

„Dragostea nu se plătește întotdeauna cu agrafe și acadele, ba uneori cu viața, ceeace e destul de scump”.

Tomaida tot mai întreba soldații în uiliță de n'au cumva știință de urmele fiilor ei, ce de mult pășiseră în moarte.

Dar războiul între Ruși și Muscali trecuse. Împăratul Alexandru uitase îndemnul austriace pentru liberarea creștinătății, și iertase Turcilor mazălireă înainte de termenul de șapte ani, a lui Ipsilant și a lui Alexandru III Moruzi. După ce ocupase pe rând Rusciucul, Nicopole și Vidinul împăratul încheiase pace cu sultanul, care hărtănit și adus în sapa de lemn îi dădu peșcheș Basarabia, bucuros că scapă așa ușor.

Svonuri înfricoșătoare începuseră acum să tulbure Rusia. Împăratul Napoleon pierduse între timp o flotă întreagă la Trafalgar. Ca să se răzbune pe englezi, el hotărîse să le flămânzească țara, oprind corăbiile cu mărfuri pornite din porturile britanice, spre continent. Rusia singură, nevoită să ia oamenii dela muncă, pentru a ține piept sultanului, începuse încă din 1809 să primească mărfuri englezești. Mâniat, Napoleon se pregătea să pedepsească pe Alexandru.

Strănsese o armată mare și înainta, neoprit de nimeni, către Moscova.

Tomaida se scula noaptea și intra în odaia lui Anton. El privea așa întins în pat și cufundat în somn ceasuri întregi, plângând, căci pe nesimțite copilul de odinioară devenise un bărbat mare și la trup și la inimă, tocmăi bun pentru oaste. Într'una din aceste nopți, ea înspăimântată de svonurile ce se înțețeau scul pe Anton.

— Inima îmi spune, Antonie, că frații tăi au murit, dar tu vreau să-mi rămâi, ca să nu mă sting de tot în plâns, prin aceste străinătăți. Om merge la Lăpușna, unde s'a gospodărit ctitorul bisericii din Slivin, cel care stătea în picioare când se citea evanghelia. El ne va ajuta să trecem Prutul, dându-ne și merinde de drum, că de om rămâne aici, pierim amândoi.

— Cum vrei tu, mamă.

Și chiar în noaptea aceea au pornit, luând cu ei numai îmbrăcăminte, hrană și bani. Dar în Lăpușna, când au intrat degerați și triști, aflară că bătrânul se

strămutase de curând la Leova. Așa el au mers mai departe, schimbând caii la hanuri și economisind bucatele.

Sate rămăneau în urmă, alte sate abia se deosebeau înainte, adâncite în zăpadă. Sania luneca pe drumuri bănuite la întâmplare, către apa înghețată a Prutului.

Ceasuri lungi treceau și pe buzele Tomaidiei tremura câte-o rugăciune chemând ajutorul lui Dumnezeu, pentru a ajunge fără primejdie la țintă.

Unde? Cerul știa. Oriunde însă cât mai departe de pământul Basarabiei, unde stăruia amenințarea oastei rușesti care îi smulsesse, pentru moarte zadarnică, doi copii.

Noaptea rămăneau în hanuri, sărace, printre negustori roșcași cu zulufi, printre țărani plecați cu vinuri, către târguri.

A doua seară de drum, se vesteă mai sticloasă. La intrarea într'un sat, o ceată neagră se mișcă în fața hanului.

Tomaida cuprinsă de spaimă, își ascunse băiatul sub fân.

„Dacă în ceata ce s'arătă erau soldații ai Țarului trimiși să prindă tineret pentru război?”

Când sania opri, frica mamei trecu îndată. Câțiva țărani priveau la o făptură îmbrăcată ca slujnicarii curților boeresti cu o tunică albastră și în cap cu o pălărie colțuroasă.

Anton ivit din fân, se apropie. Privirea lui descoperi numai decăt, că omul înfins în drum trebuie să fie un soldat rățăcit.

În timpul acesta, țărani îl ridicară ducându-l pe umeri, într'o cămară a hanului.

În căldura tare dinăuntru, trupul degerat se trezi în dureri. Suspine și cuvinte se amestecau în gura încețată:

— „Que votre règne arrive, Seigneur”.

— L'empereur !... L'empereur...

Anton înțelese mai mult din sunetul cuvintelor, că omul ce se sbătea acolo, era un soldat din marea armată a lui Napoleon, răzlețită pe câmpul nesfârșit al Rusiei...

La aprinsul lămpilor, moartea se îndură să curme chinurile soldatului.

Un țaran aprinse o lumânare la căpătâiul celui stins, și Anton murmură o rugăciune pentru sufletul lipsit de îngrijirea bisericii catolice, apostolice și romane.

XIII

Noaptea îi surprinse în cele mai mari zăpezi, pe un drum strâmt, lângă o pădure. Din direcția dimpotrivă se ivi o sanie trasă de șase cai.

— Fă-mi loc, răcni muscălește un om îngropat până la gât în fân. Anton se repezi înaintea cailor și încercă să-i tragă într'o parte.

Tomaida neliniștită de ceeace putea să li se întâmple, întrebă pe Anton în grecește:

— Să viu și eu să-ți ajut?

Au fost destul aceste vorbe pentru ca ofițerul mândros, să se înfurie și mai tare.

— Mai viț tu decăt vita. Unde mergi? spuse pe un ton răstit omul care acum se ridicase și părea a fi un ofițer rus.

— Merg cu mama la Leova.

— Arată zapisul...

(continuare în n-rul viitor)

critica literara

OTILIA
CAZIMIR:
In Intuneric

Volumul d-rei Otilia Cazimir poartă în subtitlu, mențiunea de „fapte și întâmplări adevărate”, „din carnetul unei doctorese”. Conținutul lui însă depășește cadrul acesta de simplă notație cu numeroase realizări literare, fie în bine fie în rău. Sensibilitatea autoarei se mișcă cu agilitate dela observația proaspătă, nouă, caldă, a cunoașterii sufletului omenesc, a înțelegerii peisagiului și a redării lui juste în raport cu stările psihologice ale situațiilor, și până, apoi, la convenționalismul găunos al literaturii de cabinet. Imbinarea aceasta se face atât de strâns în cât, câte odată un singur pasagiu de câteva zeci de linii trece de mai multe ori, alternativ, dela adevărul sufleteș la clișeu, dela realitate vie la frază literaturizantă, dela dinamică sufletească la trepădare pe loc. Următoarea descriere a unei „dimineți de toamnă, colorată violent, care elatină valuri de aur fluid.

„După o noapte cu argint gros de brumă, care mai stăruie încă la umbră, comocii și-au răsturnat la picioare, dintr'odată, cununile roșii. Sub ei, copiii se joacă stărnind cu picioarele goale, de laolaltă frunziș umed și colb. Intr'o ogradă, un zarzăr rotund își fine pe crengi toată frunza galbenă, ca un coș încărcat cu lămâi. Nucii păstrează ici și colo palme uscate să aibă în ce suna vântul. Și la o răseruce, de-asupra unei lăntăni părăsite, un stejar tânăr stă împotriva vântului, arămiu și drept, fără să scape o frenză, vîind și zbatându-se pe loc, parcă se luptă cu un vrăjmaș nevăzut”.

Toate amănuntele acestea, firește, pot fi foarte bine intra într'o bucată dacă le-am vedea, apoi, acționând sufletește asupra personajilor nulei. Or, este vorba de un procuror și de o doctoreasă plecați să ancheteze o crimă. Nu le mai întâlnim însă nici într'un chip, în tot cursul bucatăi, ca, bine înțelese, reflexe în conștiința sau în subconștiința nici unuia din personajele autoarei. Procurorul și cu doctorița trec înainte cu otomobilul să găsească locul crimei după indicația că el aparține „unui moș, Panaite, care are o babă chioară și un câine schiop”. E deci un fel de căutare în gol, a casei, după rețeta oltenescă, a rumânului „cu cioara

pe casă și cu pisica la poartă”. Rândurile următoare însă arată mai curând o goană de otomobil dealungul satului. Ni se dă chiar și amănunte implicind acest lucru: „Numai o femeie, o moldoveancă, rămâne așezată pe marginea drumului... etc. Aripa mașinei a atins-o din treacăt”.

Am insitat asupra acestor amănunte numai pentru că volumul acesta al d-rei Otilia Cazimir statornicește un real talent de prozatoare, în care sufletul omenesc găsește, câte odată, admirabile mijloace de redare. Cităm, de pildă, câte-va rânduri care redau în „aqua-forte” întreaga stare sufletească a unei gospodine în ajunul Crăciunului: Trănește farfuriile în bucătărie și cântă, de urât, împletindu-și cântecul cu gândurile. Iasă melodia în drum, și o reia de departe, cine știe de unde, în nestire: în răstimp gândul ei a cântat singur, fără glas” Sau acest peisagiu suculent: „Ștejarii acestia vechi și solitari, cu rădăcinile împletite în adânc, și cu trunchiurile înfrățite în lumină, au o viață cîndată și tulburătoare. Frunzișul lor bogat e deapururi răzvrătit. Chiar când nu bate vântul, curentul viu al Siretului, slobod peste vale, li se prinde'n crengi cu un suzor lung, cu un foșnet abia simțit, ca o respirație a trupurilor lor bătrâne”. Am putea apoi cita în întregime, pagini numeroase de admirabile analize sufletești, în care momente dramatice sau numai întense, strălucesc cu mirajul unui luceafăr reflectat într'un bob de rouă.

Povestea unei țărance părăsită de soțul ei și venită să ceară „un certificat medical”, caracterizează dint'o dată și o psihologie și o mentalitate și un mediu. Spovedania făcută pe patul de moarte, apoi, de către o femeie în bucată „Minciuna” prieteniei sale, a unei noști de adulteră dragoste are, în stilul ei telegrafic, ceva din strălucirea unei inscripții tăiate în marmoră neagră. Și una și alta au mișcare, sunt ritmice, calde, pregnante. Observația directă și intuiția adevărului strălucesc în ele ca diamantul, în noaptea sufletului omenesc. Dinamismul lor însă nu merge până la a caracteriza, dincolo de situația la care se aplică, în chip simbolic, însul întreg. Sunt astfel numai fragmente din viața personajilor și, câte-odată, simple momente aduse în sprijinul observațiilor de carnet ale autoarei. Observația aceasta, însă, e mai mult de detaliu. Talentul autoarei străbate prin scoarța preocupărilor sale „literare, ca reșina prin scoarța brazilor, și se încliază în admirabile chilimbaruri de adevăr. Bucata „Necunoscutul”, de pildă, așezată pe faptul că cineva, la căpătâiul unui mutilat adus la spital, crede că e frate-său, plânge lacrimi de durere frățească și consolează astfel agonia unui străin până în clipa când închide ochii, e de un omenesc a căruia noblețe nu o întrece de cât sobrietatea mijloacelor de redare ale autoarei.

Domnișoara Otilia Cazimir ne situiază, cu volumul „In Intuneric” în rândurile scriitorilor cu temeinică vocație, și lumea circumscrisă între sat și spital, cu mici împrejurimi și luminișuri de natură,

de-alungul ei, necăjită și concentrată din paginile acestei cărți, arată cu al mai multă putere de observație, știință de redare, capacitate de delimitare a momentului viu. Preocupările literaturiste, de care ne-am ocupat la început, care duc la incongruențe cu atât mai gur cu cât e vorba de un talent real datorită să dispară. Ele nu pot fi mândrite cu folos de cât acolo unde lipsește totul real de scriitor, pentru a da, adesea, dresate până la prestidigitatie, exemple de penibilă fumisterie. Domnișoara Cazimir nu are nevoie nici de încercări hibridă de a cochetă cu formulele, nici de a-și dresa ființa cerebrală în direcția zadarnicei ecilibristice a literaturii siliți de conflictul dintre nevoia profesională sau de vanitate de a scrie dintre sărăcia lor lăuntrică, de a-și cânta și masca, în același timp, clișeele unei comode stereotipii a gândului și emoției, uscate și avare. Autoarea își face fatal, un domeniu care, dacă nu are știință ce întindere spirituală, nu exclude loc dreptul de exclusivă proprie. Lumea rurală a d-rei Cazimir, spre deosebire de țărănișm de etichetă, se înțelege într'o mentalitate cultivată și mijloace tehnice capabile să se extindă și dincolo de ea, în domeniile mai complexe ale unei spiritualități clădită culturală și pe tradiția ei.

N. DAVIDESCU

NOTE BIBLIOGRAFICE

Primate la redacție:
ROMULUS S. MOLIN „Românii Banat”, un studiu complet.

VIATA LITERARA, anul III Nr. 80
măr închinat d-nei Elena Farago,
prinde un interviu și articole semnate
de d-nii E. Lovinescu, I. Valerian, G. Ionescu, I. Al. Ștefanovici, N. N. Ștefanovici,
I. Al. Bădăntă, etc.

RAMURI an XXII nr. 3 sub dir.
d-lui C. Ș. Făgețel, minunat recondus
tehnicește, cu colaborarea d-lui N. Davidescu.

TARA DE JOS an V, nr. 1-2.

FAMILIA, seria II, an. III nr. 1-2
pare la Oradea

CAMPINA ziar cu un interesant
nereș supliment literar.

NADEJDEA — organ săptămânal
Partidului Român din Banatul sârb

in strainatate

SUPERVIELLE

În Montevideo fu dat să apară Supervielle, în orașul în care mai plutește încă, pașii lui Lautreamont și Laforgue. Numai că dacă peste numele acestora a trecut de mult consacrarea timpului, pentru Supervielle nu avem încă perspectiva necesară, spre a-l privi descătușat de măruntele întrebări cu care încă îl legăm de prezent.

Până când îl vom vedea purificat prin timp, avem cel puțin bucuria de a-l descoperi cu poezia încă vie de viața cristalului abia crescut din săruri.

Primele volume conțin mult material. Dar pe acestea le dăm uitării într'un trecut întunecat, interesant ca subconștientul.

„Gravitations“ e singurul volum la care ne referim când ne gândim la Supervielle. Celelalte sunt numai preludii ale cântecului definitiv).

E la început o poezie mai grea de material, un minereu prețios dar încă minereu, un amestec hibrid, nepurificat și prea multicolor (deși totdeauna în culori foarte șterse), alături de o absolută înălțare spre spirit. Două materiale distincte, care nu se pot suda. E ca atunci când prin puritatea cristalului ar pluti nori albuminoizi. Poezie prea încărcată cu rarități, ca o femeie cu prea multe bijuterii. Aduci aminte vegetația exuberantă și exotice a tropicelor, sau obrăznicia unei civilizații stridente, cosmopolite, strigător

afirmată în unele din poemele lui Valery Larbaud. Dar Supervielle nu cântă trenul de lux, nici marile hoteluri și nici nu privește așa de direct și clar. Privește mai oblic, mai ascuns și vede funduri de mare. Minunat, caci cum ai privi printr'un ochean vrăjit în alte lumi

Supervielle e într'adevăr creator de lumi noi și ceva mai mult: de universuri. Adică sisteme de imagini contrabalansate după legi individuale, sau pondere de stări, nu de sentimente, cu legile lor de gravitație speciale. Universuri cele mai adesea statice când nu le turbură rare mișcări mute și lente prin algele și sarea spirituală de mare sau prin cristalul cosmic. Acesta uneori Mallarmé-an, dar fără atâta puritate, mai material, mai sensibil.

Un înghet mineral, nu al neantului, în straturile unui cimitir din care crește flori metalice și ierburii straniu mirositoare cu troșniri de cristal. Viața adevărată e lăsată mult în urmă. Supervielle creiază în acest decor o nouă viață, a morții, care pare singura adevărată așa cum lumea spirituală ar fi singura realitate și poezia se spiritualizează din ce în ce. Plutim în jîmături înegrite. Tară a morții sau a poeziei, n'ar putea bine să spui. Poezia e o moarte în care viața pierde pentru a se înțelege mai bine. Smeatul din „Le survivant“ deșteptat în moarte, se miră de a putea în fun-

dul mării, să se urce pe cal, să întoarcă la dreapta și la stânga capul, „ca și cum ar fi în pământul natal“, de a-și putea prelunge tăcut și fără picătură de sânge senzațiile familiare, în mijlocul acestei morți „care se reîntoarce spre noi printr'o obscură favoare“ și care-l face să vadă „cum se formează din nou cerul turmentat al fabulelor“.

Dar această incursiune în moarte și vis se regăsește mai pură în ultimele poeme, în ciclul „Suffit d'une bougie“, și în parte în „Coeur astrologue“, când scapă chiar de terestrul transformat de nerecunoscut al fundului de mare negru-verzui, pentruca să evadeze în supra-terestru, în imaterial, unde desenul stufos, bizar și cam prea încărcat, devine linie subțire neagră pe alb, și cristal. Distilarea e vizibilă: și rezultatul: tăria esențelor imateriale.

Sunt iarăși stări cu totul individuale. Moartea e prezentă înegriind transparențele cu un voal ușor și negru. Păcatele nepotrivirii de material se arată uneori și aici. Dar procedează aproape suprarealiste le învălue în puritate, șterg contururile prea aspre și cristalul depășind leștul, rămâne. Flexiuni de ton de-o rară dezolare reținută.

Lipsit de artificialul primelor cicluri, cursul acestei poezii clarificate se apropie mai natural de înlanțuirea după logică proprie a valorilor spirituale și e glasul inspirat al unui mare poet.

EMIL GULIAN

ITALO SVEVO și JAMES JOYCE

După durata de meteor a exhibiției pirandeliene, Svevo, descoperit cam odată cu Pirandello pare că rămâne, și trei sferturi din gloria lui Pirandello, ar trebui să treacă asupra lui. Pirandellismul prinsese, fiindcă era o filosofie de suferință, la îndemâna fiecăruia.

O tehnică facilă și artificială a realizat o filosofie ieftină pentru vulg. Amorul propriu al fiecăruia era satisfăcut: fiecare înțelegea. Relativismul fin, dens de fapt și ideie, dificil pentru o înțelegere neamă și rapidă, al lui Proust și-a găsit în Pirandello o soluție și o industrie, cu suflute și idei, fabricate în serie vândute „en detail“ cu preț redus.

Când Italo Svevo a fost recomandat de criticul Cremieux și scriitorul Valery Larbaud, snobii s'au lovit de unele dificultăți: Svevo nu mai era Pirandello. Era mai indigest, fiindcă mai substanțial. Trebuia mestecat bine cu măselele sau dizolvat în alcool. Până atunci nu se știa nimic, despre Svevo. E un scriitor bătrân, care a scris în viața lui numai trei romane: Una vita, Senilità, Conscienza di Zeno. Deloc exterior în scrieri și subiectele sale, nu s'a bucurat de nici o apreciere în patria sa. Dealtfel și conformația sa sufletească este alta: Svevo este de origine germană. El e mai mult înrudit sufletește cu Proust, Joyce, Th. Mann, Freud, decât cu vre-un scriitor italian. S'au făcut multe apro-

pieri între Freud și Svevo dar singurul lor punct comun e analiza. Romanele lui Svevo sunt tot un fel de „Căutare a timpului pierdut“, cu aceeași introspecție precisă, cu aceeași minuțiozitate a amănuntului. Stilul însă e mai puțin încărcat, fiindcă Svevo realizează introspecția prin îngrămădire de amintiri pitorești, în vreme ce Proust are o tehnică a introspecției: descompune gradat și succesiv orice act. Chiar și temperamentele sunt deosebite.

Svevo un dramatic. Proust un liric. Acela, care l-a descoperit, la Trieste, pe Svevo, e un alt mare romancier James Joyce.

Se știe despre acest scriitor că a scris poezii, „Muzică de cameră“. A făcut oarecare scandal cu „Oameni din Dublin“, serie de nuvele organice legate și de un naturalism necircumscris numai realităților exterioare. „Dedalus“ e primul roman și cel care aduce notorietate autorului său. Aci e povestită copilăria și adolescența croului Stephen Dedalus din „Ulysse“, un alt roman al său. Ca în orice roman, aci ca și în „Ulysse“, e autobiografie: Stephen Dedalus e James Joyce.

S'a spus despre Proust că ar fi realizat în opera sa un „ralenti“ al vieții. Un lucru, care are pentru noi un aspect definit, e secționat în diverse planuri și e izvorul multor imagini noi. Fiecare act

e dumițat amănunțit până la schelet și tehnică, de parcă ar fi fost cinematografiat și apoi proiectat încet în tablouri succesive, cum observă Curtius.

Constructivismul acesta psihologic atinge perfecția în „Ulysse“. Un roman de 800 pagini, în care se formează și se întâmplă viața eroului timp de o zi. Și urmăm o singură zi pe Stephen Dedalus și pe Leopold Bloom, prin multiplele și diversele lor ocupații în Dublin.

Cartea e scrisă după un plan logic, făcut până în amănunte. În acest plan, ca în niște casete, e împărțit materialul imens, cules din realitate și gând. Un mozaic vivanț cu dialoguri, schițe filozofice, descripții, istorie, satiră politică.

„Ulysse“ roman greu, nu cedează unor palide eforturi de snob. Trebuie o citire atentă, susținută și inteligentă, asemănătoare aceleia a descifrării textelor latinești și grecești, unde un cuvânt luminează o frază și o frază un episod.

Lectorul grăbit se va încurca în urzeală, se va împotmoli în cheagul unei condensate vieți scrise și nu va trece de prima pagină. Dimpotrivă o agilitate intelectuală și o cultură solidă se descurcă prin firele încrucișate ale gândirii și cântărește, cu superioară și intensă plăcere fapta și cuvântul plastic.

ANDREI TUDOR

T e a t r u

MARILE TURNEE STREINE

Viața Capitalei se normalizează. Nu că s'au lipit iar afișe de închiriat prețu-dindenii, dar au început să ne viziteze marile turnee străine. Se întâlnesc și două câte odată, ca în săptămâna aceasta Wegener și societarii Comediei Franceze: d-ra Robinne și d. R. Alexandre.

Am mai subliniat și într'altă parte de ce mare folos ar putea fi aceste turnee pentru schimbarea pe care o nădăjduim în viața noastră teatrală.

Căci nu se poate tăgădui că teatrul românesc a ajuns azi într'un grad de decădere care trebuie să ne îngrijoreze pe toți. Câtă vreme trăiam în izolarea impusă de război, puteam nutri iluzia că avem un teatru. Faptul că o actriță ca d-na Elvira Popescu, nu îndeajuns de înțeleasă aci la noi, a cucerit un loc atât de strălucit în teatrul parizian, a contribuit și mai rău să ne zăpăcească, căci, tuturor li se părea că în teatrul românesc avem „atâtea ca Elvira". Și abia acum după atâtea vreme dela plecarea ei, ne dăm seama că e absolut de neînlocuit.

Una dintre caracteristicile epocilor de decădere ale teatrului, e faptul că nu se mai poate juca drama și că dimpotrivă, publicul trebuie să se mulțumească numai cu vodevilul.

Drama, care are nevoie de mijloace fundamentale de sugestie, se poate juca numai în epocile de înflorire, când ai actori de concepție și de mare emotivitate. Cu actori de mână treia, nu poți juca dramă. Chiar actori care au avut succese în tinerețe, nu mai au vibrația necesară, intensitatea nervoasă cerută de rolurile pline de pasiune, fluidul acela de sugestie isvorât dintr'un proa plin de viață. Ei trebuie să se mărginească la rolurile de compoziție. Chiar cu un actor, doi, tot nu faci nimic.

Teatrul românesc a cunoscut două epoci de înflorire: una în comedie pe vremea lui Liciu, Iancu Niculescu, Brezeanu, Toneanu, Belcot, Mihalescu, Iancovescu, mult mai tânăr. Altă epocă a fost cea de dramă când sub conducerea sigură a lui Davila, elemente tinere ca d-nii Manolescu, Bulandra, Storin și d-nele Voiculescu și Bulandra se puteau întâlni în ansambluri de dramă.

Convingerea noastră e că și atunci comedia se resimțea ca valoare intelectuală, iar drama biruia mai mult prin pasiune și tinerețe. Se pare însă că Davila a fost un mare regisor, și sigur e că ne-

fiind nevoit să recurgă la poncife, actorii de dramă citați mai sus, își găsesc în mod firesc un ritm și o încadrare a jocului.

Epoca de azi, de mare decadență, e caracterizată prin faptul că elementele în vârstă au experiență, fără vigoare nervoasă și sunt deci nevoiți să recurgă la poncife, iar elementele tinere sunt dezastuos influențate de aceste poncife.

Nu ne putem ocupa mai de aproape de aceste turnee, căci impresarul care s'a gândit să facă o afacere nu s'a gândit și la folosul pe care trebuie să-l tragă teatrul românesc de pe urma acestor turnee, la discuțiile pe care ele ar putea să le provoace și nu a trimis revistelor,

cărți de invitație. Nădăjduim însă fiind vorba de elemente foarte aproape în centrele în care s'au consacrat, ar putea constitui o școală excelentă pentru tinerii noștri actori care nu au posibilitatea unor călătorii, (și e expulabil de co).

Nu știm dacă ministerul care face teza sacrificii inutile pentru artă, și face bine să pună la dispoziția tinerilor actori și a elevilor de conservator, curi ieftine la aceste reprezentații marii actori străini.

Căci nu putem să uităm ce influență au avut acum aproape 20 de ani turneele Novelli, asupra teatrului românesc.

CAMIL PETRESCU

IONESCU-SIN: NUD CU FOND ROȘU

plastica

ARTA ROMÂNĂ

TAKE SOROCEANU

Cornel Medrea știe — și merge spre culme — să scoată din modelajul larg ca o trecere de val liniștit svon de viață rodică fericit și îmbelșugat care oferă surâs de fruct copt ori prevestire frumoasă de floare — satisfacție a însăși rostului de a fi. Nimeni nu-l întrece la noi în bucurie și în căldura ce le scoate dintr'un fragment; taină și ținută, împrejurire oarecare din largul cuprinzător de viocinane de voluptate și de oferi.

Onofrei. Priviți de aproape urmele lăuate de daltă într'o sculptură de a lui și veți înțelege mai mult decât pot acum să realizeze-i tinere. Veți înțelege că Onofrei e o veșnică picturoasă, neliniștită, frământată care se luptă să învingă materia și s'o supue, conducând-o după arderea lui sufletească. Poate la nici unul din cei tineri n'am întâlnit asigurarea intențiilor, cari de multe ori întrec în valoare perfecțiunea unei izbânzi. Onofrei se muncește mult și este deci un inegal aici însă sunt calitățile lui.

La vârsta pe care o are a izbutit să se așeze în atenția tuturor. Multe nădejdi se leagă de numele lui în sculptura noastră atât de săracă în talente. Cu certitudine îi așteptăm izbânzile. Se vor avea cu greu și nu vor fi numeroase, dar vor fi amule din intensitatea de viață a unui om ca să rămâie în picioare nedoborâte de timp.

Dela primele lucrări pe care i le-am cunoscut cu suficiente calități de desen și culoare, dar neîndeajuns de convingătoare, Papatriandafil a trecut de puțină vreme la încercări de stilizare. Au mai pornit și alții pe astfel de drumuri de clasică înțelegere, dar ne pare că nimănu-i n'a convenit până acum mai mult simplificarea adâncită, cu — surafețe — largi, liniștite și odihnitoare. E o îmbrăcare și o alăturare la o emoție nobilă și sonoră care dacă a fost a allora din îndepărtate vremuri, poate fi și a unui modern când sinceritatea încălzeste mijloacele. Odată apropierea găsită, jalonață desfășurarea activității, pictorul tinde la serioase împliniri personale cu succes acuzat.

Portretul pe care l'a expus e născut dintr'o contribuție clasică, nici deom lăuată să se exprime fără a fi înoită de aduceri proprii. Firul vechiu oprit, e reținut și dus mai departe prin progresul de constituția la care suntem astăzi.

Jean Steriade e sgârbit de mulți ani cu publicul și cu noi toți căși îl pretuim și a un noroc că expoziția Artei Române l'a dat ocazie să ne arate cinci opere.

Cunoaștem iarăși, din calea maturității lui peisajii cu vastă cuprindere vizuală, unde amănuntul întregeste expunerea plastică-icoană de veridică. Ni se spune astfel totul, și totul are importanță — ca într'o documentare la fața locului în plus acel farmec și poezie care rezultă din cel mai neînsemnat lucru când soarele îl luminează și aerul îi dă exuberanță. Conține exprimarea acestui maestru ajuns la o virtuozitate a montării rare, sonetele și drag pentru viață așa cum e, găsită acasă ca și descrisă simplă și firească în colaborare egală.

Ținuta asta denotă tinerețe sufletească, izvor neseecat de înoceri cum viață însăși nu se repetă.

Iar în fața lui Theodorescu-Sion, pe care ordinea alfabetică îl plasează la urmă, — impunere parcă anume să-l degaje — în fața operei lui îți închipui, vezi ners pe vârfuri de munte. Elevația liniștită după care însă te duci, mirat și entuziasmat, ca după comanda unei voine ferme în afară de care alta nu mai poate fi. De ficcare dată te întrebă ce are să urmeze și așteptarea nu e prea lungă: urmează meru culmi din meru parcă elementară revărsare de creație de artă.

Tot lui Theodorescu-Sion i se datorește în cea mai mare parte meritul reînființării Artei Române. El a dat drumul din non elanului tânăr omul și artistul sunt una. A fost înțeles, nu poate atât cât trebuia și începutul a strălucit două săptămâni în

sala Cărtii Românești ca să împrăstie schimbare și folos mâine, mai departe.

Energie cheltuită sacrificiile făcute, la cari se vor adăoga desigur altele, sunt ale însăși existenței celor ce s'au întâlnit la Arta Română, — cheazăia viitorului ei.

Porțile rămân deschise: să treacă toți căși înțeleg spiritul vremii de acum, altul pe care să-l lăsăm mândrie în urmă, să vie toți căși înțeleg rostul artei vii și interesele ei de existență.

O singură condiție li se impune: să lase la intrare chestiile mărunte, neplăcerile personale, toate fleacurile ce dezbină și dăunează.

Să se precizeze, să se împlinească o putere tot mai crescută, înfiptă, rezistență în marca de lene și medicritate, spectacol întârziat și rușinos pentru calitățile de rasă ale sufletului nostru.

COMPRIMATE

ION SAVA

ATENEUL ROMAN

Corneser. Caracteristica pictorului expozant e brutalitatea coloristice. În formă.

În fond e darul de-a nu reprezenta expresia tradusă a ideii ce l-a inspirat, ci de a reda doar cadrul în care era sufletul lui în momentul creator.

Complectarea, în formă și fond, se face pe refina și în sufletul spectatorului. Din lucrările expuse cităm: „Portretul pictorului Luchian”, „Portretul doamnei N. O.”, „Scenă din cimitir”, „Trandafirii” No. 55 și „Balciul” No. 48.

Macedonschi. Fiul tatălui său. A umbat și la Paris. I-a făcut critică Louis Bertrand și alți.

Critica franceză ne sfătuiește să-i înghăduim, pentru țelul urmărit, să-și realizeze concepțiile așa cum înțelege. Ce nu facem noi pentru Franța!

Gabriel Mourey zice că Macedonschi nu-i nici simultaneist, nici sintetist, nici sincerist, nici cubist, nici naturist, nici expresionist... nici chiar postcubist... ci-i pur și simplu pictor.

Iar ca o complectare Louis Bertrand, la sfârșitul croniceii, amintește întâi de „păine” și pe urmă de „faimă”.

În lumina acestora relevăm unele bucați numerite, ale pictorului Macedonschi și pentru a nu desmînți pe Mourey, nu le cităm.

Rechemberg. S'a inspirat mai fericit din babele dela azil decât din trupurile tinere de pe plaje. Ca fond.

Ca formă, nici pentru smălțuit oale de trebuință casnică, nu-i bun.

CAMINUL ARTELOR „REGINA MARIA”

Petrașcu. E unul din marii noștri artiști pictori. Prin puterea talentului său

unită cu puterea de muncă și-a câștigat dreptul de-a rămâne neuitat.

Convingerea tuturor în această direcție e făcută. Așa că nu mai era nevoie de trei săli, de trei ori plime, cu trei sute de tablouri, răstablouri.

Explicația s'ar părea că e nevoia de paraic a d-lui Petrașcu.

Dacă ar fi redus la jumătate numărul tablourilor, ar fi pierdut un sfert din valoarea lor bănească și noi am fi câștigat trei sferturi din valoarea artistică.

SALA ILEANA

Crețulescu. A pornit cu piciorul drept și e tânăr.

Sincer în pictură, pictor în sinceritate. E în căutarea unui limbaj coloristic.

Când face flori galbene, ese galben cu flori. Datorită vigurozității, trece uneori peste punctul la care ar trebui să se oprească.

Obține relieful numai când nu-l caută. Compozițiile nu au o preexistență sufletească pentruca, după realizare să și-o păstreze.

În portrete e prea multă grijă de amănuntul inutil.

N'am fi spus nimic din acestea, dacă n'am fi convingși de puterea talentului lui Crețulescu.

Peisajile din Italia sunt proba evidentă a posibilităților lui.

Gheorghijă. Expune sculptură în lemn. Orice lucrare a lui, nu reprezintă altceva decât pe el însuși ca sculptor.

Întracă lemnul în haina unor concepții cinstite, și-i dă sufletul de român neaoș trăit în sănătosul mediu dela țară.

Sub înfățișarea simplismului ideologic se ascunde o filosofie specifică artistului înăscut.

AȘA ȘI-AȘA...

dedicație

Despre rolul pe care l-a jucat Cercul Sburătorului în mișcarea noastră literară de după războiu, s'a scris atât de mult încât nu mai e nevoie să mai adăogăm ceva aici. Mai puțin se cunoaște atmosfera de bună dispoziție care domnește în biblioteca din str. Câmpineanu unde nimeni nu e obligat să vie, se înțelege de la sine, dar unde, mai ales nimeni nu e obligat să rămâie. **Intâmplări amuzante, anecdotele pline de subînțelesuri, primează și aci ca la vechea Junime, asupra studiului grav despre literatura nordică, sau asupra dramei sângeroase în cinci acte. Se zice că un „Jurnal“ le înregistrează pentru mai târziu. Nimic însă nu egalază perfidia amfitrionului, care, lasă aruncate cu un aer neglijent pe birou, o mulțime de cărți frumoase, mai mult sau mai puțin recent apărute, volume trimise direct de autori cu dedicații din care nu lipsește: „marelui maestru“, sau „criticului strălucit“ și altele de felul acestea întărite de „admirajie“, devotamente și altele.**

Partea savurșasă e că aceste dedicații sunt semnate (vorbin bine înțeles de volumele uitate pe birou), de scriitori care în orice împrejurare îl atacă sau chiar îl contestă.

Numai înșirând aceste nume de subț declarajile omagiale și s'ar putea scrie un studiu al moravurilor literare românești.

între critici

Se știe că raporturile dintre cei doi critici matodori, d. E. Lovinescu și M. Dragomirescu nu sunt dintre cele mai tandre. Mici malițiozități sunt schimbate fie prin curieri benevoli, fie cu prilejul întâlnirilor dela Casa Școalelor, unde figurează amândoi într'o comisie literară.

Nici odată d. Mihail Dragomirescu nu uită să spue mai tânărului d-sale confrate cu o convingere profundă și ton de soprană:

— Domnule, d-ta ești un mare scriitor, dar nu ești critic... pe când eu nu sunt mare scriitor...

Dar aci e întrerupt:

— și nici critic „Coane Mihalache“, suntem de acord.

Dar conu Mihalache nu e firește de acord.

tot la Sburătorul

Vine un tânăr poet cu lăvalieră și un caet de proporții care fac să înghețe asistența. Un poet naiv și suav, firește, fără contingente materiale și fără o cunoaștere prealabilă a frământărilor literare. Un poet pur deci. Și socotind omul că își predispuie favorabil asistența, deschide caietul, adăogând că „d-lui Mihail Dragomirescu i-au plăcut foarte mult versurile mele“.

BROADWAY - CINEMA - BUILDING - ROXY

PLOAIA DE DOLARI

Roxy e America. Este expresia Americii intelectuale, financiare și sociale de astăzi. Roxy este ultimul „Broadway Cinema Building“, construit la New-York, cel mai formidabil din întreaga lume. Europa n'are nimic asemănător, și un americanii cu mândrie. Eu îi cred. „Hallul“ e deconcertant. Coloane enorme de marmoră neagră susțin o cupolă albastră și aurie de o frumusețe surprinzătoare, a cărei construcție și măreție îți dau impresia unei copii după vestita cupolă Sft. Petru din Roma. Un labirint de scări largi de marmoră albă, acoperite cu kilometri de covoare de Smyrna și coridoare lungi, cari au pe pereți tablouri veritabile vechi ale pictorilor olandezi și italieni, duc către sălile unde cei din urmă veniți așteaptă să intre. Aceste săli, mai degrabă saloane, sunt mobilate cu mese și scame autentice Louis XV și Louis XVI, sunt împodobite cu sculpturi și mătăsuri vechi. Nici un palat de miliardar nu poate fi mai luxos, mai ingenios și mai exagerat ca frumusețe. Ce de cheltueli pentru a îndulci așteptarea publicului! Pentru ce această dragoste pentru el? m'am întrebat. La Londra am văzut anulțimea făcând coadă la ușa cinematografelor ore întregi, în timp de ploaie...

Intrai în sala de spectacol. Ce operă enormă! Abia puteam vedea unde se termină. Imensitatea acelu spațiu era de necrezut.

Era într'adevăr un cinema? Era mai curând un templu monstruos, ridicat pentru adorarea vre-unui zeu. Mii de lămpă, învăluite în galben, ascunse în lemnăria unită a balcoanelor, luminează misterios cele cinci mii de fotolii de pluș „gris“, adânci și moi, cu spectatorii lor tăcuți și atenți. Nici un loc liber, deși sunt patru reprezentații pe zi!

Și atunci intervine cu uimire Aderca: — I-au plăcut d-lui Dragomirescu versurile d-tale?

Incântat de efectul făcut, poetul pur continuă candid.

— „A spus că sunt admirabile“.

— Atunci nu le mai citi, conchide Aderca, schimbând tonul și mimica. Trebuie să fie sinistre.

Nici până azi bietul poet nu și-a revenit.

Vederea celor cinci mii de fotolii moi de unde se ridică cinci mii de capete, înăspiră un fel de neliniște. Ele înarță fața ochilor mei, forma unui animal gentic, capturat de mâna unui urias pusă într'o enormă cutie de colecționari. Ce voia să facă cu acest animal? Ce substanță voia să extragă din el?

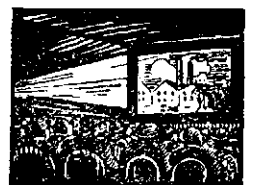
Incepui să socotesc. Biletul de intrare costă 75 de cenți (dolarul are 100). De 5000 ori 75 fac 3750 dolari. De patru ori pe zi 15.000 dolari, deci aproape 100.000 dolari pe săptămână, 400.000 pe lună.

În totalul 5 milioane dolari pe an. Atunci am înțeles. Pentru această sumă directorul putea într'adevăr să trateze publicul cu puțină dragoste și să-l înconjoare cu draperii prețioase... Și într'adevăr, dă o probă de generozitate. Ce masă de coloane de marmoră și ce abundență de aur. Ce superbă ventilație! La New-York e puțin comunism. Sunt prea multe șanse pentru toată lumea. Nu sunt lanțuri de ruș și violență.

Acest lucru paralizează puțin pe comunisti. Acești cinci mii de cetățeni așezați confortabil în fotoliile moi din Roxy, pentru cei 75 de cenți, au dreptul să se simtă miliardari în timpul celor trei ore ale spectacolului. Toată această splendoare le aparținea în timpul scrii, ea era acolo pentru ei, pentru a-i atrage, pentru a le place. Nimic nu era prea frumos pentru ei. Visul lor bogăție prindea avânt în acest spațiu somptuos și era stimulat agreabil de o chestră (mai mare cred, decât aceea Operii din Paris).

Cei cinci mii de spectatori știau că ființa, care crease această minune de lux și profit, putea să fi început de ja ca și ei. Aveau deci cu toții aceeași posibilitate de a reuși și de a isprăvi prin a câștiga câteva milioane de dolari pe an. Nu trebuie de cât să fii perseverent, curajos, viclean sau umil la momentul oportun, și să nu eziți când în slăbăsoarta îți întinde mâna...

KAREN BRAMSON

literara

oseama de cuvinie

Poetul Malherbe, când venea la Paris, locuia de obicei într-o cameră modestă, mobilată doar, afară de cele necesare, cu șapte sau opt scaune. Cum el primea numeroase vizite, mai cu seamă oameni de litere, aceste scaune se găseau în totdeauna ocupate.

Anunci Malherbe, printr-o ciudățenie obișnuită lui, încerca poarta cu ciocul și dacă un nou vizitator se prezenta și bătea afară :

— Așteaptă ! îi striga el. Nu mai sunt scaune, și e mai bine să nu primești pe nimeni, decât să-i inviți înăuntru și cu civilitate să-i lași în picioare !

●

În 1882, Oscar Wilde (pe atunci avea 28 de ani) plecase în America pentru a face un ciclu de conferințe. Întâmpinat la debarcader de către un funcționar vamal, el răspunde :

— Nam de declarat decât geniul meu.

●

Maurice Rostand reprezenta într-una din provinciile Franței presa sa „Gloria”. Mama sa deținea rolul principal în această operă dirtea, beneficiind amândoi de largă reclamă a artiștilor.

Și pentruca nimeni să nu o ignoreze, sub numele ei de Rosemonde Gerard eștă menționa : „văduva lui Edmund Rostand”.

Astfel gloria tatălui și a bărbatului servește întregii familii.

●

Întă o monstră de veritabil cinism. Se vedea mobilierul apartamentului lui Claude France, artistul de cinematograful, mort într-un mod atât de tragic.

În ziua în care se afla de moartea sa, numeroși admiratori se înghesuiau la ușă. Unul dintre ei aducea flori. Le pusese în antru, pe urmă apropiindu-se de femeia de serviciu, întreabă deodată :

— Pot să vizitez apartamentul, pentru a vedea mobilierul ?

●

Într-o zi abatele Lemire primi vizita unei penitente, care se acuza prin faptul că se uita prea des în oglindă spre a vedea dacă a mai rămas frumoasă.

Abatele o privi și îi răspunde :

— Nu, doamnă, nu este un păcat ; este greșeală.

●

Trecând prin München, Ibsen arată o mare indignare față de o femeie, care și părăsise bărbatul, pentru a fugi cu un altul său.

— Dar, îi spuse cineva, „Nora” voastră nu a fugit și ea de-asemena ?

— Da, spuse Ibsen, dar singură !

b a z a r

O CASA DE STICLA

În loburgul Stoglitz din Berlin, se lucrează actualmente la construcția unei școli, care va fi toată din sticlă împreună cu tavanul și pereții săi.

Ceea ce a determinat acest lucru, a fost raportul comisiei de igienă școlară, care conchide că numai lumina poate să combată tuberculoza la copii.

Această școală va avea 24 de săli și va fi inaugurată la începutul anului 1929. Va fi interesant de a cunoaște rezultatele obținute.

VULCANUL CAPTAT

În regiunea Managua, în Nicaragua, se găsește un vulcan, Mazaya, la poalele și împrejurul căruia trăiește o populație, ale cărei pământuri sunt natural foarte fertile, ca toate terenurile supraîncălzite veșnic de focul subsolului.

Însă, nu mai puțin natural, recoltele sunt adesea distruse de către gazele ce emană din crater. Locuitorii au decis atunci de a îmbotnița vulcanul. Ei s'au adresat unui grup de ingineri germani, cari au acceptat oferta.

Acești ingineri și-au propus să construiască pe crater o armătură metalică, dotată cu o supapă de siguranță, prin care gazele captate vor putea să iasă ; efectul lor pe terenurile cultivate va fi de neobservat, — bineînțeles acest efect fiind neutralizat în prealabil prin introducerea unor produse chimice.

PARISUL CARE PIERE

Pentru motive de igienă, se va începe dărâmarea vechilor case din ulițele însalubre ale arondismentului al patrulea și anume străzile Brise-Miche, Venise și La Reynie. Aceste trei străzi dintre cele mai vechi și mai curioase ale Parisului, au fiecare câte o poveste.

Strada „Venise”, a cărei existență urcă cel puțin până în anul 1250, a schimbat foarte multe nume. Întâi s'a chemat strada Heudebourg ; pe urmă ea a fost pentru câțva timp strada „Bertaut-qui-dort” și astfel și-a schimbat numele mercur până în 1851, când datorită unei firme, „A l'Ecu de Venise” și-a căpătat actualul nume.

Strada Le Réynie, tot atât de veche ca celelalte două, se chema odinioară „rue Ogniar”, pe urmă „rue Troussevache” și numai în 1875 ea a primit numele primului locotenent general de poliție din Paris.

caricatura zilei

VECHII ȘI NOUII RENTIERI

FOSTA BONA : Ce dorești ?
FOSTUL STAPAN : Marito au mă mai cunoști ? Sunt eu... boierul... N'ai să-mi dai ceva de lucru ?

FOSTA BONA. (Măsurându-l ironică). Știu eu poate... fecior.

(Life)

AMABILITATE NEPREVAZUTA

SPARGATORUL : (citind afișul : „Casa, prima scară sus”) : Merci pentru lămurire, foarte drăguț din partea d-voastră.

carti redate în extrase

LADY HAMILTON

VIATA AMOROASA A UNEI AMBASADOARE ENGLEZE

Albert Flament

Din părinți umili, fostă servitoare prin satele scoțiene, Emma Hart, ajunge prin frumusețea și preocupările sale artistice, Lady Hamilton, prietena reginelor surori Maria-Carolina și Maria Antoaneta. Ambasadoare a Angliei la Neapole, ea a influențat prin situația ei asupra soartei acestui stat.

Dela căpitanul Payne până la lordul Nelson, multe personalități de marcă din nobilime și diplomatie s'au inclinat în fața grației acestei Lady Hamilton, una dintre cele mai aventuroase și strălucite existențe ale secolului XVIII.

LADY HAMILTON

PROLOG

Cu un copil de doi ani, Emma, se întorcea Mary Lyon la Hawarden, după moartea prematură a soțului ei.

Aci intră în serviciul castelanelor comitatului de Flintshire, iar copilul îl încredințează părinților ei, cultivatori modești.

Stăpânii o ajută să-și dea copilul la școală, undă învață până în ziua când mama ei o tocmește, la 12 ani, servitoare la familia Thomas. Vârsta și dragălașia Emmei, cucerește pe d-na Thomas, tot așa cum aveau să cucerească pe toți cei ce i-au simțit atracția. Astfel, d-na Thomas o deprinde cu menajul, îi însuflă gust pentru muncă și îi formează un modest și cuviincios bagaj moral, când prin o subită decizie a Mariei Lyon, Emma se mută împreună cu mama ei la Londra, unde Emma e angajată ca servitoare la compozitorul Linley. Aci cunoaște pe fiul lui Linley, Samuel, pentru care avea să încerce

PRIMA DRAGOSTE

Pe Samuel, elev de marină, îl cunoaște în timpul unui concediu. Vor-

bese puțin, mai mult din ochi, dar se înțeleg. De o sănătate fragilă, Samuel se îmbolnăvește. Tușește. Și într-o dimineață nu se mai poate scula din pat. Părinții îl îngrijesc cu aceeași neregularitate, pe care o întrebuintau și în viață. Singura Emma are răbdarea și abnegația de a-l îngriji pe Samuel, care, după un timp, nu-i decât un muribund.

Pe zi ce trece, viața se retrage din corpul supt, în care au mai rămas doar ochii mari, albaștri, ca marea pe care o dorea. Samuel moare, iar Emma de durere pleacă din casa Linley. În gestul renunțării, ea și-a găsit instinctiv primul său gest tragic.

PAYNE

Face diverse servicii, trece dela un loc la altul, până în cele din urmă, după ce fusese în serviciul unei doamne Kelly, unde învață și vede multe lucruri, devine chelnărită într-o tavernă la modă, printre pictori și artiști. Aci ajunge repede la o oarecare și anumită celebritate. Cunoaște multă lume. Pentru a căpăta protecția unui ofițer pentru un văr al ei, îmbarcat cu sila în flota regală, Emma obține o recomanda-

ție către locotenentul John Willet Payne, care îi va fi primul amant. La Payne acasă: Emma e turburată de asemănarea lui Linley cu Payne. Se naște între ei un fel de mutuală aprobare. Payne schițează gesturi îndrăznețe, care nu întâmpină nici o rezistență din partea Emmei. Vărul ei era salvat. Și că bucuriei pentru binclă făcut urmă pe mei greșeli. Dar din acea seară Emma n'a mai dat pe la tavernă, căci îl iubea cu adevărat pe Payne.

Dar cavalerul Harry Featherstonehaugh se îndrăgostește de Emma. Payne era sărac, așa că bogăția lui Featherstonehaugh o atrage pe Emma, deși acesta era mai bătrân și cu aceeași dezinvoltură cu care trecea dela un stăpân la altul, devine amanta lui Featherstonehaugh. La castelul „Up-Park”, Emma după viață bogată, somptuoasă și anturată. Într-o zi însă și resursele lui Featherstonehaugh sunt sfârșite și atunci, viața fastuoasă nu mai e posibilă la castel. Amândoi pleacă la Londra, unde Harry Featherstonehaugh trebuia să înceapă un împrumut la rudele sale. Emma așteaptă în odaia unui han. Toate încercările lui Harry sunt zadarnice. Într-o seară Harry nu mai revine și Emma e singură și neliniștită. O hotărăște să plece: Se va întoarce la Payne. Cu bagajele într-o trăsură, Emma se îndreaptă în spre Tamisa, pe unde era castelul lui Payne.

Payne e pe mare. Abătută, pleacă la Featherstonehaugh nu se mai putea întoarce, fiindcă anunțase prin scrisoarea lăsată acasă, decizia ei. Rămân doar Greville, pe care-l cunoscuse la Londra. Nici Greville nu-l vede la Londra. Cu hotărârea, de care sunt capabile numai femeile, ce simt că au destin de împlinit, Emma nu privește cât înaintea ei. Fiindcă n'avea unde se adăpostească, s'a adresat birjarului care i-a oferit prompt adăpost.

HYGEEA

Doctorul Graham inventase un „aparel al lui Apollo”. Orice om bătrân supt de viață, recăpăta facultățile și rețea, dacă zăcea întins cinci minute pe acel pat, în timp ce corpul îi era iluminat de un curent electric. Dar fiindcă nu venia lume destul de multă, Doctorul Graham a situat în apropierea acestui pat pe Zeita Hygeea, care avea să se tejeze pe bolnavi. Din întâmplare Greville auzi de frumusețea Hygeei și se să se convingă. Odaia era puțin luminată, împodobită cu perdele, și la p-

que" și cu coloane de marmoră înaltă. Pe un divan cu extremitățile unghiulare ședea Hygea, împresurată de fumul, care se ridică dintr'un trepied. Hygea avea părul de nuanța „auburn", nasul drept cu marine mobile. Ochii mari și arcul subțire al sprâncenelor urmează desenul pleoapelor. Intre nas și gură distanța mică. Bărbia rotundă și delicată.

ASCENSIUNEA

Greville revine și după îndelungate convorbiri consimte să o retragă pe Emma dela doctorul Graham, uitând neputut și purtarea față de prietenul Harry Featherstonehaugh.

Cu ajutorul lui Greville, Emma studiază mai departe cântul. Și pentru a șterge amintirea trecutelor ei fapte și spații își ia numele de Emma Hart, ceea ce luând numele de Mrs. Cadogan. Emma își împarte viața între profesorul de muzică și pictorul Romney, căruia îi pozează.

Cântă. La un concert, la Ranelagh a companiază, la început încet, apoi din ce în ce mai tare, pe o cântăreață. Auditorii, la început supărați, sunt entuziasmați de această îndrăzneală. A doua zi după concert, Emma Hart face cunoștința lui Sir William Hamilton, unchiul lui Greville. Hamilton e de curând întors din Neapole, unde e ambasador al Angliei pe lângă curtea regelui Ferdinand și a reginei Maria-Carolina. Emma nu rămâne insensibilă la calitățile lui Sir William Hamilton, mai ales că nici înfățișarea nu-l arată așa de bătrân, cât se spunea. Sir Hamilton e atras și fermecat de frumusețea Emmei și cumpără la pictorul Romney o pânză cu portretul ei. E atât în societatea ei și a lui Greville, încât nu se mai poate lipsi. În curând Romney se adaogă, alături de ea, la grupul lor. Într'o zi când Emma schimbă, înaintea unchiului și a nepotului unele din atitudinile, pe cari le improvizează în atelierul lui Romney, unchiul luă deoparte pe... nepoata sa. Nepotul pretextă o afacere și pleacă. Greville e în mare lipsă de bani, dar Hamilton nu e unchiul său? Hamilton vrea să se despărță de Greville; Emma știe acest lucru, dar află și intenția lui Sir Greville de a se căsători cu o fată bogată, pentru a-și reface averea, pierdută prin marile cheltusli, făcute de Emma. Hamilton nu îndrăznește să propună Emmei săvârșăsa sa, căci vede că nu iubește pe Greville. Pe de altă parte, Charles Greville face socoteli: Dacă Emma ar consimți să treacă dela nepot la unchiu, situația lui ar fi asigurată, căci această unire ar împiedica orice altă, care l-ar desmoșteni.

După multe insistențe, Emma se înduplecă să plece la Neapole, cu condiția ca Greville să vie, după călătoria sa din Italia.

LA NEAPOLE

La sfârșitul lui Aprilie, Emma sosește la Neapole și e instalată, împreună cu Mrs. Cadogan, în palatul ambasadorului, Sessa. Ambasadorul o conduce spre apartamentul rezervat ei. Sir William schimbă o fereastră. Emma soarbe aerul încărcat cu toropeala zilei și a primăverii napolitane, în care avea să-și măsoare dragostea pentru sir Charles Greville.

La suferințele date la ambasadă întinșur, Emma ia parte. În curând va face decorurile casei, cu aceiași grație și bun simț, cu care poza. Totuși, nu-l poate

uita pe Greville, căruia îi scrie: „Trebuie să par veselă în fața lui Sir William, atunci când îmi vine a plânge. Nu pot trăi fără tine... N'ar fi nimic sărăcia, foamea, moartea, drumul pe jos, pentru a veni la tine în Scoția. Respect pe Sir William, unchiul și prietenul tău — dar mă iubește Greville! Totuși nu va putea deveni niciodată amantul meu! Scrie-mi dacă ai nevoie de bani. Mă simt vinovată: eu te-am ruinat. Sunt sigur că William îți va da".

Dar Greville răspunde din ce în ce mai rar și mai rece; e plătit de Hamilton. Într'o altă scrisoare îi scrie: „Greville! Nu pot suporta titlul de prieten. Intre noi doi va fi totdeauna dragoste, prietenie niciodată. Sir William va fi prieten — noi, noi suntem amant".

LA CURTE

Emma și-a dat repede seama că într'un oraș ca Neapole, Curtea este centrul împrejurul căruia gravitează toată societatea. O figură dominantă: Regina. Și Emma dorește să ajungă aci. Prin extraordinarul ei talent de a ruina, cât și prin frumusețea ei, Emma se face mereu mai cunoscută și cercul admiratorilor se mărește. Sir William e mândru de Mrs. Hart, căreia îi aduce un profesor de limba italiană și franceză.

Maria Carolina, regina Neapolului nu o poate primi, dar regele Ferdinand o întâlnește într'o seară în grădinița din Pausilippo, căci viitorul unui rege nu e compromis printr'o întâlnire într'o grădină.

În timpul convorbirii cu regele, Sir William vine cu o scrisoare a lui Greville.

„E fără precedent — scrie el — ca o femeie să nu cedeze, după un asediu atât de lung". Răspunsul Emmei: „Scrie-mi, scrie-mi, căci nimic nu mă neliniștește mai mult ca tăcerea. Dacă mă insultă, îl voi lua de bărbat pe Hamilton". Umilirea profundă cauzată de scrisoarea lui Greville o lămurește: a fost vândută, schimbată.

Convorbirea cu regele a fost plină de agremente. Târziu, Sir Hamilton și Emma se întorc în trăsură. Afecțiunea pentru Hamilton crește. Ea ține mâna ambasadorului; îi mușcă de ureche. Sir William râde. Întoarce capul către ea. În penumbră, obraji lor se aduimecă, se apropie, buzele se unesc...

Dar abia sosiți acasă, Emma redevine tovarăsa rezervată de până atunci. În vizită la Neapole, Goethe cunoaște pe ambasador și pe Emma, despre care scrie:

„Ceeace mulți artiști ar fi fericiți să facă, se vede aci, îndeplinit în mișcare cu, cu o diversitate surprinzătoare. În genunchi, în picioare, sezând, culcată, serioasă, tristă, exaltată, cântă, seducătoare, amenințătoare, îngrijorată; o expresiune urmează alteia, în mod firesc. Ea știe să adapteze fiecărei expresii, culetele vălului. Într'un cuvânt: e un amuzament unic. Am văzut-o umimând două seri de rândul".

Succesul obținut zi cu zi rupe rezistența Emmei. Devine amanta lui Hamilton, care înfărsit „e stăpânul corpului, dorit fanatic".

Emma își transformă apartamentul în sală de muzică. Aci va cânta ea „Nina" de Pergolesi și aci vor avea loc ședințele de mimică. Invitații erau tot mai numeroși.

De regina Maria-Carolina va depinde situația Mrs. Hart, dacă Hamilton va decide căsătoria. Emma Hart uzează de cunoștința lui Giovanni Acton, prim mi-

nistru, pentru a ajunge și a intra în grațiile reginei. Giovanni Acton, avea influență asupra reginei. O paranteză în viața Emmei formează dragostea, filială aproape, pentru ducesa d'Argyl, care o introduce mai mult și îi face noi cunoștințe. Pentru a ajunge la Curte mai trebuia un singur lucru: să se căsătorească cu Sir Hamilton.

În preajma unor pericole amenințătoare, având în țara vecină revoluție, regina ținea neapărat să aibă sprijinul Angliei. Reprezentantul ei nu trebuia să aibă nicio neplăcere. Și regina, atât de distantă până acum, încuviințează binevoitoare și prevenitoare. În urmă regina insistă ca ambasadorul să ia parte la consiliul convocat, evenimentele grave din Franța fiind îngrijorătoare.

Scrisorile lui Greville devin amuzament pentru Emma. Într'o scrisoare ea îi mulțumește lui Greville „intermediar" între ea și Sir Hamilton, cu care trebuia să se căsătorească.

REVEDEREA

Sir William și Mrs. Hart, întovărășiți de Mrs. Cadogan, ajung la Londra tocmai în sezonul serbărilor. Și în port se întâmplă momentul așteptat de Mrs. Hart atâta timp: Greville așteaptă.

Emma se regăsește în prezența amantului... Inima nu-i bate. În zadar așteaptă acea neliniște, caracteristică dragostei; nu vine. Sir William, puțin îmbătrânit, dar mereu surăzător și svelt, e în urma Emmei. Mrs. Cadogan supraveghează scena, cu acel aer de bonomie, care scapă convențiilor și rămâne omenesc. Greville se simte învins în fața acestor trei oameni, cari îl priveșc. Ridică privirea. Și el s'a trecut. N'a mai rămas nimic din omul tânăr pe fața palidă. Doar Emma e mai frumoasă ca niciodată. Cei cinci ani nu i-au adăugat decât grații. Accentul vocii s'a îndulcit, — trupul ei și mișcările au devenit mai fine, mai nuanțate. Emma e acum **Ambasadoarea**, lady Hamilton.

În ziua de 6 Septembrie 1791, are loc căsătoria „în cea mai strictă intimitate" în capela din Marylebone.

AMBASADOAREA

Singura dorință a Lady-ei Hamilton, revenind la Neapole, e de a fi primită de regină. Soții s'au oprit la Paris și în plină agitație revoluționară, ambasadorul și ambasadoarea cer audiență quasi-prisonierilor Constituantei: Regele și Regina Franței. Înaintea lady-ei Hamilton, ochii Mariei-Antoaneta s'au umplut de lacrimi. Ea arată multă simpatie acestei întrevederi, aceleia care n'a fost primită de regina Angliei.

Înaintea plecării, Regina Maria Antoaneta dă ambasadoarei o scrisoare către sora-sa Maria Carolina, regina Neapolului.

PRIETENIA REGINEI

Când e vorba de satisfacții imediate, Maria-Carolina nu ține seama de uzajul Curții: ea fixează audiența pentru a doua zi, înaintea Consiliului, care se ține la orele unsprezece dimineața. Ține să afle imediat conținutul scrisorii. Maria-Carolina vrea însă să și cunoască pe această femeie, de care i s'a vorbit atât de mult. În sala de audiență o introduce secretarul reginei. Fica Mariei Teresa și fiica Mariei Lyon, femeia care guvernează un popor, ambițioasă ca o mare regină și aceea pe care frumusețea a făcut-o regină deasemeni, schi-

țază un surâs, Emma îngenuchiază și sărută mîna mîna a Reginei, care îi arată un scaun, pe care să șadă. Lady Hamilton intră înăuntru greutății în a găsi vorbele convenite... Convorbirea se termină, când se anunța ora Consiliului.

Meacă, lasand Reginei grija de a ține ziua „prezentării” la Curte, de a alege. Întoarsa la Palatul Sessa, Emma povestește lui Sir William întrevederea, iar acei, cari așteptau, află că „prezentarea” a avut loc — și cu ce succes! — în mare intimitate. De aci începe o nouă epocă pentru lady Hamilton. Campul se întinde, domnia tot Neapolului. Curtea o primește des. Pentru a-și castiga simpatia reginei, Emma danseaza o tarantelă, în mijlocul obișnuitei ședințe de atitudine minate. A doua zi Maria-Carolina îi scrie și mulțumește pentru plăcerea de a o fi vazut dansand. Devine obișnuita palatului și amica reginei, care o consultă asupra toaletelor. Pentru o plimbare, Maria Carolina îmbrămura lady-ei Hamilton calul ei și îi dă însoțitor un lackeu în livrea. Era cea mai mare cinste făcută până atunci.

Într-o scrisoare către Sir Charles Greville, lady Hamilton scrie:

„Dacă ași fi în loca sa, Regina n'ar fi mai atenta și mai lubitoare. Și mai departe: „O iubesc... E prima femeie din lume! Inima ei e bună, divină și dreaptă...” Evenimentele, care se deslanșează năprasnic în Franța o vor apropia și mai mult de regină. Într-o seară de februarie 1793, pe când se pregătea să meargă mascată (era carnaval) regina o anunță că Ludovic XVI, regele Franței a fost decapitat. Emma anunță pe Sir William și, renunțand la petrecere, alegă la palat. În acest fel Emma devine o activă colaboratoare a lui Sir William. Prin finețea și diplomația ei, Emma ajunge să cunoască tute și integral orice, când lui Sir William i-ar fi trebuit mult mai mult timp pentru astfel de lucruri. Devine prietenă nedespărțită a Reginei. Nici nu mai părăsește palatul regal, fiindcă Maria-Carolina nu mai poate rămâne singură.

NELSON

Flota engleză e în apele Neapolului. Comandantul ei, căpitanul Nelson e primit la ambasada engleză și Emma îl cunoaște.

— Căpitanul Nelson, spune Ambasadorul, prezentand pe marinar. A doua zi are loc o serată de gală, la San Carlo, unde Lady Hamilton împarte cu Nelson succesul. Ajutat de Emma, Nelson pregătește un ospaț de adio pe vasul „Haguenon”, dan, din nefericire, vase franceze sunt semnalate așa că, înainte de orice serbare flota pleacă. După câteva săptămâni se află la Neapole știrea morții Mariei Antoaneta și căderea Tulonului, luat din mîna Englezilor de tînărul locotenent Bonaparte. Ultimile nenorociri o lipsesc cu totul, de muzică, dans și petreceri pe Lady Hamilton. Nu se vorbește decât de politică. Fiecare e suspectat. Neliniștea plutește în aer. Trei tineri, bănuți revoluționari, sunt decapitați. Regina nu întreține cu prietena sa, Lady Hamilton, decât o corespondență diplomatică. Ferdinand ar voi să reia relațiile cu Franța; Maria Carolina nu așteaptă mîntuirea decât din partea Englezilor. Situația lady-ei Hamilton e iar importantă, fiindcă are la curte mai multă trecere decât Sir William. Importanța ei se dovedește atunci când obține dela regina Maria Carolina permisiunea ca flota lui Nelson, în trecere prin Egipt, să se aprovizioneze la

Neapole, deși Ferdinand făcuse un tratat cu Franța prin care nu era permis ca mai mult de două vapoare engleze, să aibă acces în portul Neapolului. Astfel e posibilă urmărirea imediată a flotei franceze și victoria dela Nil. Nelson se întoarce învingător, dar cu un singur ochiu și cu o singură mîna. Victoria lui Nelson entuziazmează curtea și provoacă în Lady Hamilton mai mult de cât admirație. Bătrânețea lui Sir Hamilton e un motiv mai mult, iar infirmitățile lui Nelson nu prezintă decât atracție. Nelson e așteptat. Într-o scrisoare către Nelson, lady Hamilton spune precis: „N'asi vrea să mor mai înainte de a fi îmbrățișat pe eroul dela Nil!”. Nelson sosește și flota rămâne mai mult timp în rada Neapolului. Lady Hamilton e mereu cu el. Eroul se predă, mărturisește că, dela prima întrevedere, a păstrat în sufletul său chipul Lady-ei Hamilton. Trăia viața aventuroasă și aspră a marinarului, păstrand amintirea secretă a unei frumuseți, unei grații incomparabile, a unei eleganțe neîtălnite.

Nelson are nevoce de odihnă. Emma și Mrs. Cadogan îl duc la Castellmare, unde s'a închiriat o vilă. Cu aceeași abnegație, cu care l-a îngrijit odinioară pe micul marinar Linley, îl îngrijește pe Nelson. Îl îngrijește cu exces de atenție. Îl îmbrățișează, fără ca să fi devenit încă amanta lui. Se nasc bănueli. Un nepot al lui Nelson, căpitanul Nisbet, își permite aluzii supărătoare la adresa lady-ei Hamilton. Lumea se întreabă de ce rămâne atât de mult la Neapole și Nelson, pentru a produce diversiune, asediază, timp de o lună, Malta. Revine și la ambasadă lady Hamilton nu-i mai opune nicio rezistență. Sir Hamilton intră astfel, la vârsta venerabilă de 70 ani în categoria bărbaților înșelați.

RĂZBOAIE ȘI RĂSCOALE

Austria nu dă nici un ajutor Neapolului, atacat de revoluție. Toată lumea e în panică, numai Ferdinand și Sir Hamilton sunt liniștiți. Emma descoperă o subterană, unde vor putea ascunde bogățiile, spre a nu cădea în mîna revoluționarilor. Nelson sfătuește familia regală să se retragă la Palermo. Pe drum, Albert, fiul cel mai mic al Mariei-Carolina moare în brațele lady-ei Hamilton. La Palermo se află de ocuparea Neapolului de către Championnet, conducătorul revoluționarilor francezi. Când directoratul recheamă pe Championnet, se ivesc nădejdi noi pentru cei exilați.

Vor căpăta și ajutorul Turcilor, și al Rușilor. Un devotat al familiei regale, amiralul Caracciolo trece la republicani, în timp ce cardinalul Ruffo stränge o armată regalistă, care înfrânge pe republicani, cari capitulează și sunt lăsați liberi să plece. Nelson e la Neapole, Emma va trebui să ducă răspunsul reginei la Neapole. Prins de poliție, vândut de un servitor, Caracciolo e judecat și osândit: va fi spânzurat pe vasul Minerva. Insuși Nelson — neînduplecat, poate fiindcă a văzut în ochii Emmei o umbră de simpatie și compătimire pentru condamnat — dă comanda. Urmează un măcel grozav. Ruffo trimite la moarte mii de vinovați și nevinovați. Din această cauză Maria-Carolina e urată. E răsbunătoare și nemiloasă. Ferdinand o lasă la Palermo și pleacă singur la Neapole, pentru a restabili liniștea și cu gânduri de împăcare. E împiedecat însă de Nelson, care sub influența Emmei — e răzbunător. Ade-vărata regină e lady Hamilton. Dar de aci începe.

DECLINUL

Amiralul Nelson e rechemat în pînă în urma catorva acte de neascuț Regina, Nelson, sir William și lady Hamilton pleacă din Livorno înspre Viena. Li se face o primire triumfală. Lady Hamilton e tot atât de frumoasă, ca din departare. De aproape se vede îmbătrănit. Succesul ei la curtea Viena e datorit mai ales, compariției Nelson, Reginei și medaliei „de grațitudine”.

La Viena îi fu dat să observe că un copil. Din Viena pleacă după câteva zile de recepții și petreceri, luand răsmas bun dela Regina pe care o servea cu devotament în tot timpul prieteniei.

Se imbarcă, călătoresc dealungul și debarcă la Yarmouth. Lady Hamilton se așteaptă să vadă la debarcadă lady Nelson, soția amiralului. Dar asta nu vine. La un banquet oferit fratelui e chemată și lady Nelson e împăcată de lady Hamilton și chile Hamilton și Nelson. Se vede Emma trebuind să nască, prețind o boală și numai primește în apartamentul ei pe sir William. Naște o fiică, copil atât așteptat de Nelson. Îl alăptează singură timp de două săptămâni, apoi îl duce, într-o noapte, o doică. A doua zi, Sir William îmbrățișează și-și poate vedea soția.

În palatul din „Piccadilly”, Emma continuă să ducă aceeași viață liniștită, fără binefietele prestigiului avut la Neapole, prin prietenia reginei Mariei-Carolina. Horația e arătată lui Sir William și i se spune că e un copil adoptat, duc timp de câteva luni, la Mennet, viață liniștită până ce în aprilie, Sir Hamilton moare, lăsand toată averea lui Sir Charles Greville. Emma, Greville, după puțin timp nu-i mai dă nici pensia și se alungă pe Emma din palatul din „Piccadilly”. Emma locuiește la fratelui, până ce Nelson se întoarce la Yarmouth, dar un nou ordin îl trimite la Trafalgar, unde învinge și-și pierde viața.

Târziu, puțin timp înainte de moarte îi fu dat să mai primescă un omagiu, al unui tânăr, care o văzuse și o iubise, poate, în timpul unei vizite la Oxford.

Edit.: Flammarion, Paris.

Crème Simon

OGLINDA Dvs.
Vă va spune

LA CRÈME SIMON

NICI USCATA, NICI GRASA
nu fardează, dar fiind uscată pătrunde într-adevăr în porii pielii și înviorează epiderma, o mîlădiază și avantajează lucrul natural al tenului Dv. Ea menține tenul Dv. Pudra Dv. PUDRA SIMON